

MEDEDELINGENBLAD

HISTORISCHE VERENIGING HARDINXVELD-GIESSENDAM

JAARGANG 33 NUMMER 1 VOORJAAR 2011

INHOUD

Van de voorzitter	1
Reacties op het Mededelingenblad najaar 2010	2
Tekeningen Dirk Blokland	6
Activiteiten van het bestuur	8
Een vuurstenen bijl uit Oud-Alblas	11
Kwartierstaat Teun Sluimer	12
De watertoren	17
Huis te Merwede (gedicht)	19
Juffrouw Pluister	20
Goudkoorts	24
Op de polder	35
Dorpsbehoudpagina	37
Ingek(n)opt	40
Recensies	42
Wetenswaardigheden	44
Schenken	46
Wie, wat, waar?	47
Bijbel gerestaureerd	48
Publicaties en overige uitgaven	49

Omslag: De watertoren van Boven-Hardinxveld

COLOFON

Uitgever	Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam
Eindredactie	J.F. Teeuw-van der Plas
Redactieleden	W.F. van de Bree-Ooms, A. Dubbeldam-van der Waal van Dijk, M.J.H. de Haan
Foto's	Fotoarchief van de Historische Vereniging, W.F. van de Bree-Ooms Arnold de Haan, bibliotheek Hardinxveld e.a.
Druk en lay-out	De Groot Drukkerij Goudriaan
Oplage	1050
Redactieadres	Amerhof 9, 3371 SZ Hardinxveld-Giessendam, telefoon 0184- 416380 e-mail: jannyteeuw@kpnplanet.nl
Verschijnen	Tweemaal per jaar, gratis voor leden en zusterorganisaties. Losse verkoopprijs: € 3,50
Copyright	Overname van artikelen of gedeelten daarvan is toegestaan mits vermelding van de bron en toezending van een exemplaar

Bestuur

T. Sluimer	Parallelweg 126	3371 GE Hardinxveld-Giessendam	0184-616107 voorzitter
W. F. van de Bree-Ooms	Buitendams 77	3371 BB Hardinxveld-Giessendam	0184-614563 secretaris
A. Kampman-Timmer	Van Leeuwenhoekstraat 71	2984 EG Ridderkerk	0180-428594 penningmeester
M. J. H. de Haan	Buitendams 4	3371 BL Hardinxveld-Giessendam	0184-616586 archivaris
Joh. van den Bout	Rivierdijk 197	3372 BM Hardinxveld-Giessendam	0184-616450 lid
J. J. van Houwelingen	Kerkstoep 1	3372 DG Hardinxveld-Giessendam	0184-617726 lid
A. Koorevaar	De Sav. Lohmanstraat 60	4207 NV Gorinchem	0183-628647 lid
J. F. Teeuw-van der Plas	Amerhof 9	3371 SZ Hardinxveld-Giessendam	0184-416380 lid

De minimumcontributie bedraagt € 15,00 per jaar. Voor leden tot 18 jaar en ouder dan 65 jaar € 12,50.

Bankrekening: 32.50.99.138, girorekening: 3879669. Bij elke betaling s.v.p. duidelijk uw lidnummer vermelden en wat u betaalt. Donaties zien wij graag tegemoet. Zie voor meer info: www.hv-hardinxveld-giessendam.nl

VAN DE VOORZITTER

Teun Sluimer

Alweer ligt er een nieuwe uitgave van ons Mededelingenblad voor u. Het afgelopen halfjaar geeft het beeld van een actieve Historische Vereniging.

Onze ledenvergadering gaf een evenwichtig beeld. Financieel staan we er goed voor. Bestuurlijk is er een vrij stabiele groep. Zowel de aftredende penningmeester als voorzitter werden herkozen. Mevrouw Scheijgrond is als nieuw bestuurslid toegevoegd. Wij werkten al heel lang met haar samen in de intensieve contacten die wij met de bibliotheek onderhouden. Nel Scheijgrond is de vestigingsmanager van de Bieb. Haar intreden verstevigt het bestuur en zo mogelijk de samenwerking. Hoewel het bestuur nu in aantal compleet is, zou een verjonging nu en in de toekomst meer dan welkom zijn.

De inleiding, die aan de vergadering voorafging was van redelijk recente Giessendamse historie. De heer Daniël van den Bos hield een boeiende lezing over ontstaan en verloop van de geschiedenis van de goudstaven die een aantal jaren na de oorlog voor veel gesprekken zorgde.

Rond Koninginnedag werden zowel Anja van der Starre als Cor van Bennekom onderscheiden. Anja voor haar inzet om de Merwedegijzelaars te herdenken in de vorm van vele interviews die zij vastlegde in een boek, dat door onze vereniging is uitgegeven. Cor van Bennekom voor zijn vele activiteiten in ons dorp, waaronder het bestuurslidmaatschap van de HV. Bij beide plechtigheden was een bestuurslid van HV aanwezig om, ook namens u, felicitaties over te brengen.

In dit mededelingenblad vindt u ook mijn kwar-

Drukke bij het HIC

Anja v.d. Starre met moeder en dochter

tierstaat. Een aantal maanden geleden kwam de vraag van de genealogisch werkgroep of ik het leuk zou vinden als ze mijn kwartierstaat zouden maken. Ik vond dat leuk, maar naarmate het overzicht vorderde bekwam mij toch een zekere ongerustheid. Wat zou er boven water komen? Het is gelukkig meegevallen. Ik mag zeggen dat ik afstam van merendeels Alblasserwaardse geslachten die zich redelijk hebben gedragen. Een dezer dagen komt ook onze nieuw publicatie over het werk van architect Donk uit. Zijn schoonzoon Cees de Ruiter heeft die geschreven. Daarbij heeft onze adviseur, Jan Dubbel-dam, veel ondersteunend werk verricht.

Ook onze deelname aan de wedstrijd voor drijverschuiten, de Lijnolie, Teer en Ouwe Klare race, staat weer voor de boeg. De HD 1 zal weer deelnemen. Het meer dan 100-jaar oude schip is aan een renovatie toe. Er zijn, vooral in de beun, wat zwakke plekken. Binnenkort zal er bepaald worden waar en hoe het schip weer helemaal vaarklaar en in oorspronkelijke staat kan worden gebracht.

Verder biedt deze editie, jaargang 33, nr 1 veel variatie aan artikelen. Veel leesplezier!

REACTIES MEDEDELINGENBLAD NAJAAR 2010

J.F. Teeuw-van der Plas

Drijverschuitje

Het minimodel van de drijverschuit van Dirk Boogaart draagt het nummer HD64. Dit is afgeleid van het telefoonnummer en NIET van het huisnummer zoals vermeld in het artikel schenkingen.

Reactie op de postbezorging.

Meerdere keren per jaar worden er door onze vrijwilligers poststukken bezorgd.

Dat kunnen Mededelingenbladen zijn, maar ook uitnodigingen, publicaties en acceptgiro's. Van enkele leden kregen we klachten over het te laat bezorgen van b.v. uitnodigingen. De post wordt altijd op tijd bij de vrijwillige postbezorgers gebracht. Wij kunnen niet checken wanneer deze de post verspreiden. Wij kunnen ook niets dwingen, daar het vrijwilligerswerk is, waarmee we heel blij zijn. Wel zullen wij een volgende keer onze postbezorgers attenderen op een snel rondbrengen na ontvangst.

Pitrieten bankstelletje

Een mail van mevrouw Hoogendoorn:

"Hallo, ik heb van de week het Mededelingenblad zitten lezen en zag bij de schenkingen een foto staan wat me bekend voor kwam.

Het gaat over het pitrieten "bankstelletje".

De mevrouw die het geschonken heeft, wist niet waar het vandaan kwam, nu wil het geval dat mijn vader, toen hij in het sanatorium lag, diverse van die bankstelletjes heeft gemaakt.

Dit hoorde bij de bezigheidstherapie voor de TBC patiënten in sanatorium Zonnegloren te Soest.

Het jaartal dat mijn vader deze dingen maakte lag rond 1963. Dit was ten tijde van de TBC-uitbraak in Hardinxveld- Giessendam en omgeving.

Ik wil hiermee niet beweren dat mijn vader dit stel gemaakt heeft, maar zo heeft u wat meer achtergrond informatie.

Mijn vader was Teunis Schakel

(cafetaria De Meerpaal)"

Vriendelijke groet

T.P. Hoogendoorn-Schakel

Kwartierstaat Jan Willem Stam

Een mail van Joke de Lange:

"Ik ben mee-lezer van uw blad en kreeg enkele

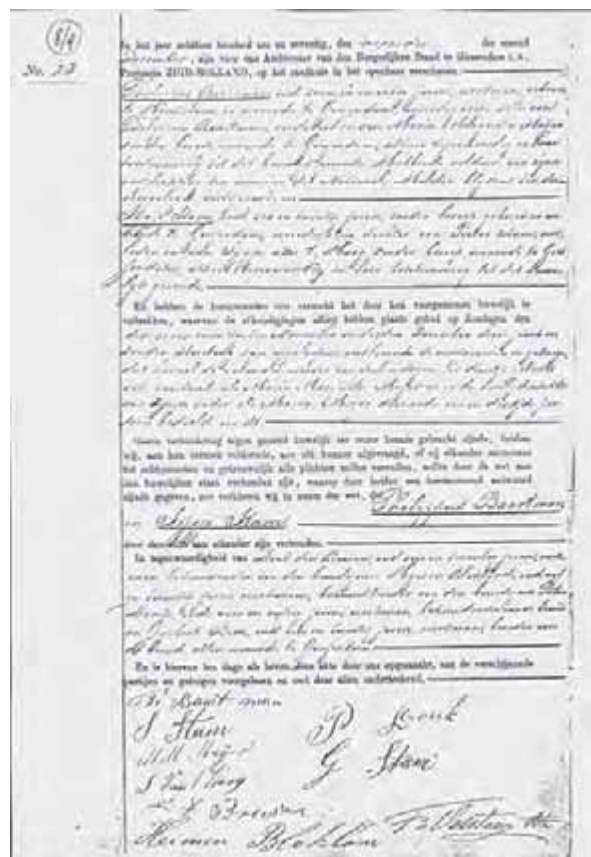
Flip en Sijgje

dagen geleden het meest recente exemplaar.

Daarin trof ik de kwartierstaat van Jan Willem Stam aan, die ik met groeiende interesse heb bestudeerd.

Generatie 4: Pieter Stam en Sijgje van 't Hoog zijn namelijk ook mijn voorouders.

Behalve zoon Gijsbert hadden

zij ook een dochter Sijgje Stam, die trouwde met mijn overgrootvader Philippus Baardman. Hun huwelijksacte voeg ik hierbij. Daarop prijkt ook de handtekening van moeder Sijgje van 't Hoog.

Philippus Baardman en Sijgje Stam waren de ouders van mijn oma Johanna Baardman, die trouwde met mijn opa Cornelis Arie van Houweligen.

Eén van hun kinderen was Sijgje van Houweligen, mijn moeder, ongetwijfeld vernoemd naar Sijgje van 't Hoog (en de Sijgje's vóór haar).

Ik heb een uitgebreid stamboomboek van het voor- en nageslacht van Johanna Baardman gemaakt.

Flip en Sijgie

Als u dat ooit eens wil inzien, hoor ik het graag."

Vriendelijke groet,
Joke de Lange-Schakel,
Dordrecht

Nog een reactie op de kwartierstaat:

"Geachte redactie,
Ter aanvulling op de kwartierstaat Stam in het najaarsnummer 2010 het volgende:

- 16. hertrouwd Hoogblokland 16 februari 1826 met Cornelia Vonk.
- 33. niet overleden te Schelluinen, maar te Hoornaar.

Tevens zend ik nogmaals mijn aanvulling op de kwartierstaat Den Breejen in het voorjaarsnummer 2009, u gemaild op 2 juni van dat jaar. Tot nu toe is daar niet op gereageerd.

Aanvullingen en correcties kwartierstaat Adrianus den Breejen:

Bij een datum is geen dag genoemd en geen ouderdom, als zijnde overbodig.

- 14 overl. Vuren 8-11-1905 als weduwnaar van Cornelia van den Heuvel
- 15 overl. 20-6-1901
- 16 geb. 10-3-1806
- 31 geb. Vuren 9-7-1800, overl. Ameide 29-11-1855, tr. ald. 19-2-1835 Jacob van Mourik
- 57 geb./ged. 3/13-9-1772
- 58 het overlijden betreft zoon Jan; huwelijk niet gevonden
- 59 overl. Vuren 7-10-1835
- 62 overl. 20-11-1827, oud 67 jaar, dus geb. c. 1760; huwelijk niet gevonden
- 63 geboorte en huwelijk niet gevonden

Met vriendelijke groet,
R.F. van Dijk
Regionaal Archief

Reactie poesiealbums (pag. 22)

Van Dick de Jong de volgende informatie over de geschiedenis van het poesiealbum.

Tot aan het einde van de Middeleeuwen werd de dienst uitgemaakt door de adel en de geestelijkheid. In de 15e en 16e eeuw werd het ook mogelijk voor de 'gewone man' om enige status te verkrijgen. Daarvoor was een soort verklaring, een adhesiebetuiging van derden nodig. Mensen die 'hogerop' wilden, gingen een album amicorum bijhouden, een vriendenboek. Ze vroegen mensen die ze in hun carrière ontmoetten en die hoger op de maatschappelijke ladder stonden dan zij, een paar regels in dat vriendenboek te schrijven over hun kwaliteiten. Hiermee konden ze aantonen dat ze in bepaalde dingen goed waren. Nu zouden we dat met diploma's bewijzen.

Later gingen meisjes uit gegoede kringen ook vriendinnenalbums bijhouden. Zij verbleven vaak thuis en hadden weinig vriendinnen. En om hen toch wat aandacht te geven, vroeg men anderen om gedichtjes in die albums te schrijven. Weer later kwam dit bij een veel grotere groep in zwang.

Vraag van F. Huisman uit Vlissingen

In 2006 is bij de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam verschenen een boekje met de titel: Groeten uit ... : *[groeten uit Nederhardingsveld]*.

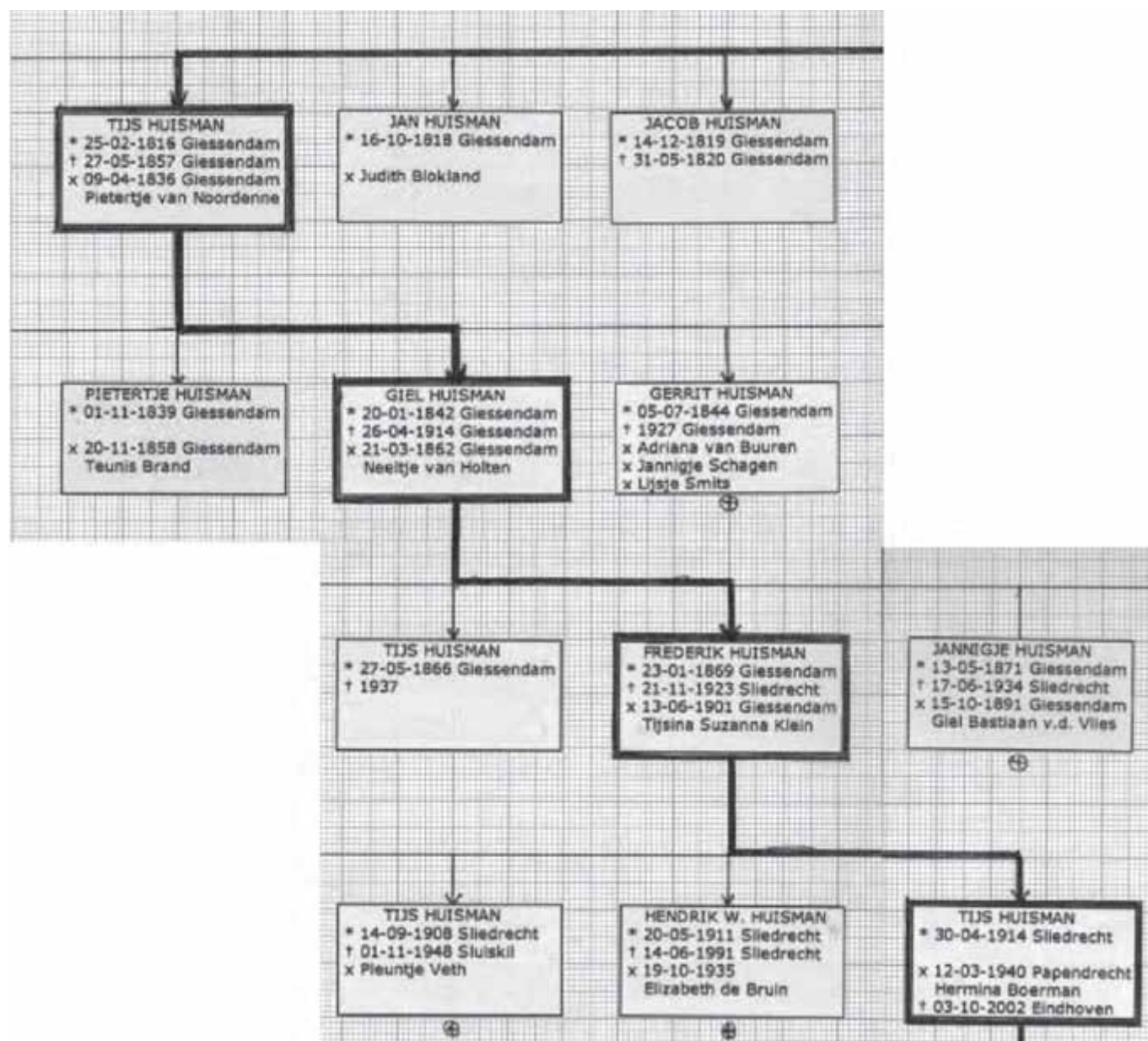
Op bladzij 44 van dat boekje staat bijgaande foto, met als toelichting: de foto werd genomen omstreeks 1930 vanaf de Rivierdijk, luttele meters voor "den Hoek" in westelijke richting.

In verband met mijn vraag heb ik ook een stukje van mijn stamboom afgedrukt. Ik ben de oudste zoon van Tijs Huisman (onderaan rechts op de stamboom).

Mijn vader (Tijs Huisman) weet zich te herinneren dat omstreeks 1920 het hooi voor de hooiperserij van zijn vader (Frederik Huisman, mijn opa) aangevoerd werd met een zeilschip met een Franse naam. De schipper van die zeiltjalk was een neef van Frederik Huisman, met de naam Teun Brand.

Dan nu mijn (tweeledige) vraag:
Zou de zeiltjalk "l'Esperance" van Teun Brand op de foto het zeilschip kunnen zijn dat mijn vader zich weet te herinneren?? En is de Teun Brand die mijn vader zich herinnert dan een zoon van de Teun Brand in mijn stamboom (links boven)??

Reacties kunnen naar mij gestuurd, gemaild of

getelefoneerd worden, maar ze kunnen ook ingebracht worden bij de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam (Arie Koorevaar of Jan Dubbeldam).

Ik ben bij voorbaat al zeer dankbaar voor uw reacties.

Freek Huisman
van Karnebeekstraat 33
4384 HP Vlissingen
tel. : 0118-471283
e-mail: huismanf@xs4all.nl

... Het linker schip is het motorschip 'de Zeven Gezusters' van Piet Egas met daarnaast de zeiltjalk "l'Esperance" van Teun Brand...

Reactie op de klassenfoto (1953) van de Rehobothschool met meester Westerhout. (blz. 11)

De namen van de leerlingen zijn allemaal achterhaald, met dank aan Gerard de Vos:

Eerste rij van boven, van links naar rechts:

Willy Vlot, Rita van Houwelingen, Bets Kroon, Nel Muilwijk, Truus Verwoerd, Maaike Groeneveld, Jannie van de Giessen.

Tweede rij: Connie van Dijk, Martie van Noordenne, Hannie Hoeflaak, Jannie Koppelaar, Annie van de Minkeles, meester Westerhout,

Nel Huisman, Bep Boom, Janny van der Plas.
Derde rij: Cor Kamerman, Dik Boom, Gert de Vos, Gert Buyk, Piet Klop, Hans Huisman, Joop Huisman.

Vierde rij: Gerard de Vos, Leen van de Minkeles, Arie van Dis, Wim van Iperen, Aart Blokland, Jan den Dikken, Cees van Dommelen, Mauk Overduin.

Vijfde rij: Joost de Vos, Dick Heykoop, Daaf Tromp, Wim Hartog, Hessel van Noordenne, Piet Bakker, Hans Vermerris en Piet Rietveld.

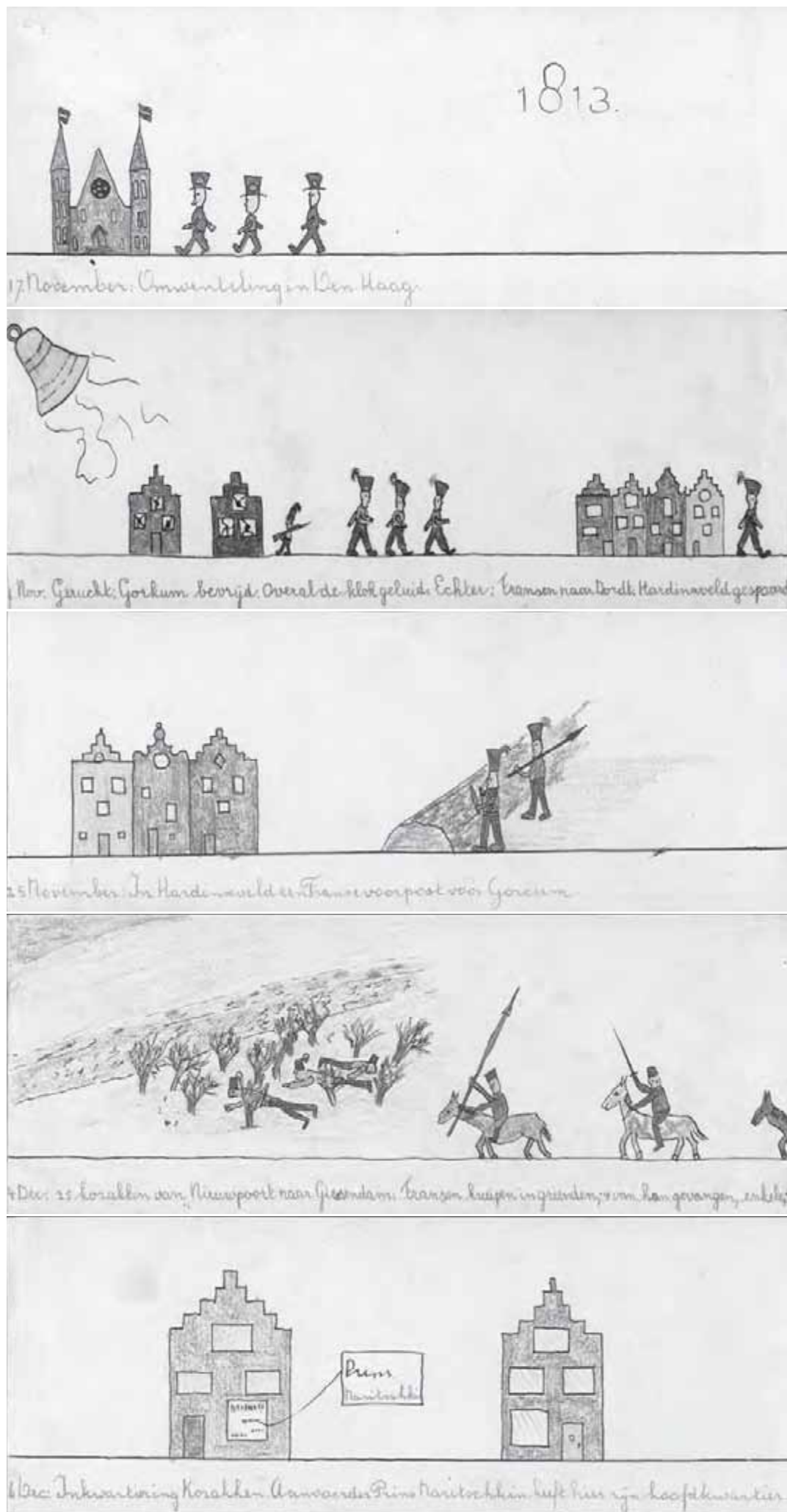
Dirk Blokland (Australië)

Van Dick Blokland uit het verre oosten, kregen we een vriendelijk briefje dat hij na een lange tijd samenwerking met de Historische Vereniging zijn lidmaatschap wilde opzeggen.

Hij tekent nog altijd met veel plezier 'family homes' en hoopt daar nog lang mee door te gaan.

Wij vonden nog een kindertekening uit zijn lagere schooltijd. Meester Looy had deze altijd bewaard. Deze lange 'fries' over de Franse tijd plaatsen we op de middenpagina van dit blad.

Een aardigheidje... En de groeten van Dirk Blokland.

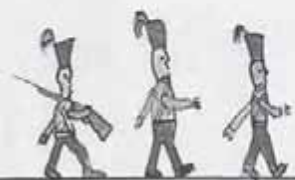
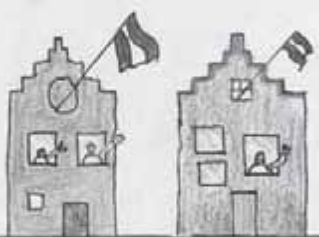
18 Nov. Langs de dijk wordt gevlagd en de klok geluid behalve te Hardinxveld

22 Novem: Wordt beschoten.

18 Nov. 700 fransen veroveren langs de dijk met elkaar 3 varkens.

Nacht van 4 op 5 Dec. Fransen ontruimen Hardinxveld. Hondag morgen vijl.

8 December. Ontocht der Kosakken naar Werkendam.

ACTIVITEITEN VAN HET BESTUUR

J.F. Teeuw-van der Plas

Maandelijks vergaderingen

Eens per maand vergadert het bestuur in het Historisch Informatie Centrum.

Gezellige drukte zaterdagochtend.

Wekelijkse opening van het HIC

Op zaterdag van 10.00-12.00 uur. Ook in de vakanties. Er zijn o.a. ook antiquarische boeken uit de Reeks te koop die nieuw al uitverkocht zijn. Er kunnen foto's worden bekeken en archiefstukken ingezien. Voor kopietjes en foto-afdrukken wordt een bijdrage gevraagd.

Hebt u echter bijzondere of uitgebreide vragen op genealogisch gebied, dan kunt u gebruik maken van de hulp van de leden van de 'genealogische werkgroep'. U dient hiervoor een afspraak te maken. De contactpersoon van de Historische Vereniging is de heer A. Korevaar, tel. 0183-628647, e-mail: melvin88@casema.nl.

Uitbreiding van de genealogische zoekmogelijkheden

Heeft u plannen om een stamboom van uw eigen familie op te zetten, dan zitten we voor u klaar in de bibliotheek van Hardinxveld-Giessendam, Pietersweer 34. Dit was voorheen op de eerste woensdagmorgen van elke maand, maar dit spreekuur is om organisatorische redenen verplaatst naar de eerste vrijdagavond van de maand van 19.00 tot 20.00 uur. Hier kunt u zonder afspraak binnenlopen.

In de bibliotheek zijn de akten van de burgerlijke stand van Hardinxveld en Giessendam vanaf 1812 in te zien.

Het is mogelijk daar een afdruk van te maken

zodat u thuis de gegevens aan uw stamboom kunt toevoegen. Wij informeren u over een computerprogramma om op simpele wijze een stamboom op te zetten en familiefoto's toe te voegen.

Voor verdere informatie, zie de website van de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam. www.hv.hardinxveld-giessendam.nl

Etalages en vitrines

Om de zes weken worden de etalages van het HIC en een vitrine in het RAP-gedeelte van de bibliotheek aan de Pietersweer ingericht met materialen die betrekking hebben op historische en/of actuele onderwerpen.

Mededelingenblad

In december 2010 verscheen het najaarsnummer jaargang 32, nr.2.

Het blad verschijnt tweemaal per jaar en wordt gratis verzonden naar de bijna duizend leden van de Historische Vereniging in binnen- en buitenland.

Digitaliseren

In het HIC bevinden zich enkele tientallen mappen met wel meer dan 3500 oude foto's die u wekelijks kunt inzien.

Onze archivaris, Arnold de Haan, heeft die oude foto's uit het H.V.-archief gedigitaliseerd. Een megaklus!

Eén druk op de knop en een foto die je zoekt, kun je met trefwoorden gemakkelijk vinden. Dat geldt ook voor de personen die er eventueel op staan, voor zover althans de namen bekend zijn.

Visbakwedstrijd

Op 26 oktober was het ouderwets gezellig in de Peulenstraat.

De plaatselijke winkeliers hadden de koppen bij elkaar gestoken om de Peulenstraat in sinterklaastijd weer eens nieuw leven in te blazen. Dat is van tijd tot tijd wel eens nodig, want de winkelleegstand wordt de laatste tijd wel groter en het zou bijzonder jammer zijn als de oude Peulenstraat zijn levendigheid verliest.

Op de avond van 26 oktober gingen de winkeldeuren open en werd er op diverse plaatsen door particulieren in de open lucht vis gebak-

ken. De wedstrijd trok veel publiek en de gebakken vis kon gekeurd en geproefd worden. De uiteindelijke winnaar van de lekkerste gebakken vis kreeg bij het Historisch Informatie Centrum een lofrede van burgemeester mevrouw Wiebosch.

Winterfair Nederlands Hervormde Kerk

In plaats van het bijwonen van de jaarlijkse winterfair in De Lange Wei, hebben wij op 10 december 2010 onze medewerking verleend aan een supergezellige, echt winterkoude kerstmarkt achter de Oude Kerk aan de Peulenstraat. De organisatie was perfect en de handel gevarieerd.

Het was de moeite waard, met allerlei warme

Hervormde Kerk

Kraam Winterfair

drankjes en gerechten en bovendien hartverwarmende mensen die ons kraampje bezochten.

De opbrengst van de fair kwam netto op € 5460,00 en ging in het geheel naar een goed doel.

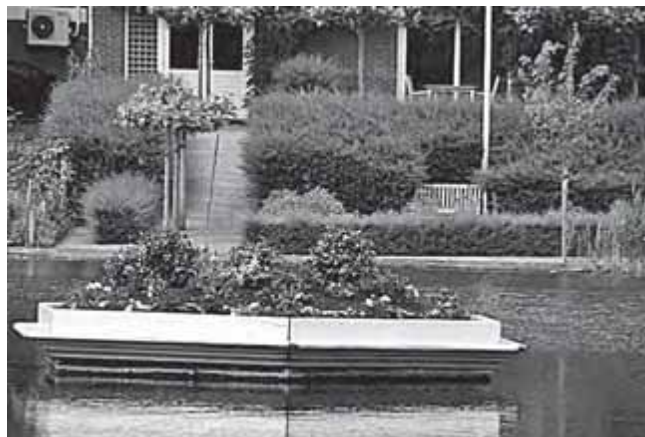
Eiland in de Wiel

Het is elk jaar weer een feest als het eiland in de Wiel (dat eigendom is van de Historische Vereniging) een blikvanger is met zijn versierde en verlichte kerstboom.

Maar ook in het voorjaar en in de zomer worden de ogen als vanzelf naar het eiland getrokken. Dan staan de blommetjes buiten. Met liefde geplant en verzorgd door mevrouw De Vos en de heer Brandwijk van de Kerkweg.

Kerstboom op de Wiel

Eiland in de Wiel in het voorjaar

Algemene ledenvergadering

Op 20 april werd in de bibliotheek van Hardinxveld-Giessendam de algemene ledenvergadering gehouden.

Na een hartelijk welkom door de voorzitter, de heer Sluimer, kreeg de heer Daniël van den Bos het woord.

De heer Van den Bos is de auteur van het boek "Baggergoud" en hield daar een boeiende lezing over. Het boek was te koop en in de pauze zijn er veel gesigioneerde exemplaren over de toonbank gegaan.

Daarna vond de algemene ledenvergadering plaats. De agenda werd vlot afgehandeld.

De begroting voor 2011 werd goedgekeurd. Het bestuur wil vanaf deze plaats de leden bedanken voor hun vrijwillige bijdragen.

Als nieuw bestuurslid is benoemd mevrouw N. Scheygrond.

Presentatie 45e publicatie "Marius Donk, leven en werk van een gedreven architect".

Op 23 mei j.l. is de 45e publicatie uit de Historische Reeks gepresenteerd.

Het boekje is geschreven door Kees de Ruiter,

Presentatie boekje aan Kees de Ruiter

een in 1934 geboren Hardinxvelder. Eerder schreef hij samen met zijn broer Flok vier publicaties en drie van eigen hand.

Deze publicatie bestaat uit twee delen: Een levensbeschrijving en een keuze uit de ontwerpen van de architect Marius Donk. Van het persoonlijk archief van Donk is weinig bewaard gebleven en het heeft veel speurwerk gekost om de relevante gegevens boven water te krijgen. De schrijver heeft veel hulp gekregen van Jan Dubbeldam die samen met De Ruiter diverse archieven in Dordrecht en Gorinchem e.a. heeft doorgespit.

De kleurrijke vormgeving is van de hand van Evert van Lopik, een trouw medewerker aan onze publicaties.

De Historische Vereniging gaat ervan uit dat er bij de in de lokale geschiedenis geïnteresseerde dorpsgenoten ook belangstelling bestaat voor bouwkundigen die in het verleden mede een stempel op de plaatselijke architectuur hebben gedrukt.

Uiteraard wordt het boekje gratis verstrekt aan de leden van de Historische Vereniging.

Wilt u er meer exemplaren van, dan is het te koop in het Historisch Informatie Centrum voor de prijs van € 8,50.

Braderie

Op 18 juni zal de jaarlijkse braderie in de Peulenstraat gehouden worden.

De Historische Vereniging zal hierbij haar medewerking verlenen.

Zoals gebruikelijk met een kraam vóór het HIC, Peulenstraat 243.

Open Monumentendag

De landelijke Openmonumentendag valt dit jaar op zaterdag 10 september 2011. Het thema is: "Oud Gebruik- Nieuw gebouw"

De H.V. zal hierop inspelen door o.a. een tentoonstelling te organiseren in het oude gebouw Herberg "De Witte Swaen" in de Peulenstraat. Zo zijn er o.a. nog meer van deze gebouwen in ons dorp, zoals het Oude Gemeentehuis, het Lingegemaal en recent de watertoren..

Meer over deze dag in de regionale media.

EEN VUURSTENEN BIJL UIT OUD ABLAS

Arnold de Haan

Onlangs werd er bij mij aan de deur gebeld door de moeder van mijn buurman. Zij was het huis aan het opruimen en had wat spullen in een zakje gedaan die ooit door haar man, die een aantal jaren terug was overleden, tijdens zijn werk bij de aanleg van waterleidingen waren gevonden. Omdat het hier om bodemvondsten ging dacht ze dat dat voor mij wel interessant zou zijn.

De inhoud van de plastic zak bleek te bestaan uit een aantal zalfpotjes, een paar stremselkruikjes, een steengoed kannetje en tot mijn verrassing een vuurstenen bijl.

Bij navraag bleek de bijl te zijn gevonden omstreeks 1980 in de buurt van een pand in Oud Alblas dat in de volksmond bekend staat als "het jachthuisje van Jacoba van Beieren" (coörd. ca. 106.50/430.20).

De bijl is vervaardigd uit een donker gekleurde soort vuursteen met wat lichtere grijzige vlekken en meet 15,6 x 8 x 3,7 cm. De top vertoont wat beschadigingen waardoor de bijl oorspronkelijk nog iets, maar zeker niet veel, langer geweest kan zijn. De beide zijkanten zijn afgevlakt.

Vanwege die kenmerkende afgevlakte zijkanten had ik het idee dat de bijl toegeschreven zou kunnen worden aan de Vlaardingen cultuur. Omdat ik geen expert ben op het gebied van prehistorische bijlen heb ik mijn oud collega Sake Jager geraadpleegd die eveneens van mening was dat het hier om een Vlaardingen bijl ging.

Een andere bekende expert op dit gebied, L.P. Louwe Kooimans meent echter dat de bijl is toe te schrijven aan de Michelsberg-Hazendonk cultuur. Dit mede vanwege de gebruikte vuursteen die volgens hem afkomstig is uit Rijck-

holt (of anders Spiennes).

Hoe dit ook zij, met een marge van enkele eeuwen zal de bijl zijn vervaardigd omstreeks 3000 v. Chr.

Het probleem doet zich nu voor dat de ouderdom van de bijl op het eerste gezicht in het geheel niet te rijmen valt met de vindplaats. De afzettingen in het westen van de Alblasserwaard, met uitzondering van de donken, zijn tenminste enkele duizenden jaren jonger. De bijl kan in principe dus alleen afkomstig zijn van een donk of mogelijk nog van een van de oudere stroomruggen in het oosten van de Alblasserwaard. In de directe omgeving van de vindplaats is echter geen donk te bekennen en dat er hier ooit zand is aangevoerd uit het oosten van de Waard is, gelet op de afstand, ook niet aannemelijk.

De dichtstbijzijnde (zichtbare) donk ligt ten noorden van de dorpskern van Oud Alblas. De geologische kaart geeft echter op korte afstand van de vindplaats nog een donk aan. Deze is afgedekt en dus aan het oppervlak niet zichtbaar. Deze donk ligt in de polder De Nes juist aan de andere zijde van het water ongeveer tegenover de vindplaats 1.

Nu is de polder De Nes ontstaan door de afsnijding van een grote meander van het riviertje de Alblas. Wanneer dat is gebeurd is mij niet bekend maar het lijkt niet onlogisch om te veronderstellen dat deze aanpassing tot stand is gekomen tijdens, of kort na, de ontginning in

de 13e eeuw.

De meest logische verklaring voor de aanwezigheid van de bijl op deze plaats is dat men bij het graafwerk voor de afsnijding van de meander de bovenzijde van de daar aanwezige donk heeft geraakt. De uitgegraven grond met daarin de bijl zal zijn benut voor de aanleg van de dijk langs de zuidzijde van de nieuw gegraven watergang.

Inmiddels is dit de vijfde vrijwel complete vuurstenen bijl uit de Alblasserwaard.

Voor de duidelijkheid volgt hieronder een overzicht van de nu bekende bijlen met vindplaats, het jaar van de vondst (voor zover bekend) en de publicatie in "Grondig bekeken".

¹⁾ Met dank aan Teus Korevaar die me attendeerde op de aanwezigheid van deze donk.

1	Schoonenburgsen heuvel	1952	
2	Noordeloos-Voordijk	1989	GB 1989-2
3	Brandwijk-Gijbelandsedijk	1985	GB 2005-3
4	Schelluinen-Voordijk	jaren '80	GB 2008-2
5	Oud Alblas	ca. 1980	

KWARTIERSTAAT VAN TEUN SLUIMER

We hebben er voor gekozen deze keer de voorzitter van onze vereniging, Teun Sluimer, eens 'in het zonnetje' te zetten. Dit doen we door wat licht te werpen op zijn afstamming. Zoals u bent gewend, gebruiken we hier het 'kwartierstaat' model, waarbij steeds de ouders van de ouders worden opgesomd en dit per generatie. Hierdoor ontstaat een soort van voorouderpiramide. We hebben deze piramide voor wat betreft Teun tot en met generatie 6 in zijn geheel kunnen vullen. Dit is bepaald niet altijd vanzelfsprekend! In vele kwartierstaten ontstaan nog al eens 'gaten', als de vader van één van de voorouders niet bekend is. Het kwam voor dat de vader het kind niet erkende. Als vader en moeder vervolgens niet met elkaar in het huwelijk traden, dan bleef hij voor latere generaties anoniem. Het kind nam dan meestal de achternaam van de moeder aan. Maar zoals gezegd zijn we deze situatie bij Teun niet tegengekomen.

De familie Sluimer kunnen we traceren tot rond het begin van de 17e eeuw in Lekkerkerk, in de persoon van Pieter Stevenszn Sluijmer. Diens achter-achterkleinkind Dirk Pieterszn Sluijmer,

Een foto van Teun met zijn vader en moeder.

eveneens geboren te Lekkerkerk, huwt voor de 2e maal op 20 juni 1761 in de Hervormde Kerk op de Dam met Lijntje Kroon. Onderstaande kwartierstaat loopt tot aan hun zoon, Klaas Dirkszn Sluijmer. Van Hardinxveld gingen de Sluimers naar Giessendam, alwaar ook Teun is opgegroeid, om precies te zijn bij 'de Kaai' op Buitendams.

Generatie 1 (proband)

1 Teun Sluimer, geboren op 27 mei 1936 in Giessendam. Hij trouwde in 1959 en in 1984. Uit het 1e huwelijk kreeg hij drie dochters, uit het 2e huwelijk 1 dochter.

Een foto van Teun uit zijn dienstitijd in Nieuw-Guinea.

Generatie 2 (ouders)

2 Paulus Sluimer, geboren op 26 december 1901 in Giessendam. Paulus is overleden op 15 maart 1940 in Giessendam, 38 jaar oud. Hij trouwde, 28 jaar oud, op 9 september 1930 in Giessendam met de 25-jarige

3 Stijntje Smit, geboren op 1 oktober 1904 in Giessendam. Stijntje is overleden op 5 januari 1996 in Hardinxveld-Giessendam, 91 jaar oud.

Generatie 3 (grootouders)

4 Gerit Sluimer, geboren op 28 december 1871 in Giessendam. Gerit is overleden op 16 april 1947 in Giessendam, 75 jaar oud. Hij trouwde, 24 jaar oud, op 1 augustus 1896 in Giessendam met de 22-jarige

5 Maria Schreuders, geboren op 7 september 1873 in Hardinxveld. Maria is overleden op 1 mei 1910 in Giessendam, 36 jaar oud.

6 Teunis Smit, geboren op 25 mei 1856 in Sliedrecht. Teunis is overleden op 21 september 1939 in Giessendam, 83 jaar oud.

Hij trouwde, 25 jaar oud, op 15 oktober 1881 in Giessendam met de 22-jarige

7 Maria van Dijk, geboren op 29 januari 1859 in Giessendam. Maria is overleden op 9 maart 1929 in Giessendam, 70 jaar oud.

Een foto van opa Teunis Smit.

Generatie 4 (overgrootouders)

8 Dirk Sluijmer, geboren op 15 juni 1838 in Hardinxveld. Dirk is overleden op 23 januari 1904 in Giessendam, 65 jaar oud.

Hij trouwde, 23 jaar oud, op 20 februari 1862

in Giessendam met de 24-jarige

9 Marigje Westerhout, geboren op 1 oktober 1837 in Giessendam. Marigje is overleden op 11 augustus 1911 in Giessendam, 73 jaar oud.

10 Poulus Schreuders, geboren op 11 april 1837 in Hardinxveld. Poulus is overleden op 16 december 1910 in Hardinxveld, 73 jaar oud.

Hij trouwde, 23 jaar oud, op 17 november 1860 in Hardinxveld met de 24-jarige

11 Maria de Jong, geboren op 18 juli 1836 in Ouddorp. Maria is overleden op 20 januari 1911 in Hardinxveld, 74 jaar oud.

12 Jan Smit, geboren op 27 maart 1822 in Bleskensgraaf. Jan is overleden op 14 april 1890 in Giessendam, 68 jaar oud.

Hij trouwde, 30 jaar oud, op 24 maart 1853 in Bleskensgraaf met de 22-jarige

13 Geertruij Brandt, geboren op 10 juli 1830 in Hofwegen. Geertruij is overleden op 28 januari 1911 in Giessendam, 80 jaar oud.

14 Andries Willem van Dijk, geboren op 10 november 1818 in Gorinchem. Andries is overleden op 4 september 1876 in Giessendam, 57 jaar oud.

Hij trouwde, 23 jaar oud, op 10 mei 1842 in Hardinxveld met de 26-jarige

15 Geertje Schippers, geboren op 16 oktober 1815 in Hardinxveld. Geertje is overleden op 2 juni 1892 in Giessendam, 76 jaar oud.

Generatie 5 (betovergrootouders)

16 Teunis Klaaszn Sluijmer, geboren op 11 december 1805 in Hardinxveld. Teunis is overleden op 15 maart 1869 in Hardinxveld, 63 jaar oud.

Hij trouwde, 31 jaar oud, op 7 december 1837 in Hardinxveld met de 36-jarige

17 Geertje Jansdr Roest, geboren op 7 januari 1801 in Giessendam. Geertje is overleden op 4 mei 1880 in Giessendam, 79 jaar oud.

18 Willem Corneliszn Westerhout, geboren op 29 augustus 1802 in Giessendam. Willem is overleden op 4 december 1838 in Giessen-

dam, 36 jaar oud.

Hij trouwde, 24 jaar oud, op 21 oktober 1826 in Giessendam met de 22-jarige

19 Jannigje Jansdr Dusseldorp, geboren op 20 april 1804 in Giessendam. Jannigje is overleden op 8 juni 1865 in Giessendam, 61 jaar oud.

20 Jacob Jacobszn Schreuders, geboren op 18 april 1796 in Veen. Jacob is overleden op 2 januari 1866 in Hardinxveld, 69 jaar oud.

Hij trouwde, 27 jaar oud, op 17 januari 1824 in Hardinxveld met de 23-jarige

21 Jannigje Pietersdr den Breejen, geboren op 4 augustus 1800 in Boven-Hardinxveld. Jannigje is overleden op 8 oktober 1874 in Hardinxveld, 74 jaar oud.

22 Pieter Rijkszn de Jong, geboren op 20 december 1792 in Boven-Hardinxveld. Pieter is overleden op 3 juni 1873 in Hardinxveld, 80 jaar oud.

Hij trouwde, 28 jaar oud, op 13 december 1821 in Hardinxveld met de 25-jarige

23 Maria Joostdr Eeuwijk. Zij is gedoopt op 21 maart 1796 in Sleeuwijk. Maria is overleden op 28 juni 1883 in Hardinxveld, 87 jaar oud.

24 Willem Melszn Smit. Hij is gedoopt op 9 mei 1784 in Bleskensgraaf. Willem is overleden op 14 april 1855 in Bleskensgraaf, 70 jaar oud.

Hij trouwde, 36 jaar oud, op 21 oktober 1820 in Brandwijk met de 23-jarige

25 Cornelia Jansdr Boer, geboren op 25 maart 1797 in Gijbeland. Cornelia is overleden op 2 september 1848 in Bleskensgraaf, 51 jaar oud.

26 Teunis Corneliszn Brand, geboren op 6 mei 1796 in Bleskensgraaf. Teunis is overleden vóór 26 november 1882, ten hoogste 86 jaar oud.

Hij trouwde, 28 jaar oud, op 29 april 1825 in Bleskensgraaf met de 27-jarige

27 Teuntje Dirksdr Speksnijder, geboren op 14 oktober 1797 in Bleskensgraaf. Teuntje is overleden op 26 november 1882 in Mole-naarsgraaf, 85 jaar oud.

28 Michiel Willemszn van Dijk. Hij is gedoopt op 23 oktober 1778 in Gorinchem. Michiel is overleden op 16 september 1829 in Gorinchem, 50 jaar oud.

Hij trouwde, 26 jaar oud, op 28 april 1805 in Gorinchem met de 23-jarige

29 Maria Andriesdr Hoorn. Zij is gedoopt op 20 mei 1781 in Nieuwpoort. Maria is overleden op 10 juni 1863 in Gorinchem, 82 jaar oud.

30 Jacob Teuniszn Schippers. Hij is gedoopt op 4 november 1792 in Langerak. Jacob is overleden op 3 juni 1864 in Hardinxveld, 71 jaar oud.

Hij trouwde, 20 jaar oud, op 21 januari 1813 in Giessendam met de 21-jarige

31 Stijntje Joostdr de Jong, geboren in Giessendam. Zij is gedoopt op 3 april 1791 in Neder-Hardinxveld. Stijntje is overleden op 18 december 1816 in Hardinxveld, 25 jaar oud.

Generatie 6 (oudouders)

32 Klaas Dirkszn Sluijmer. Hij is gedoopt op 13 september 1767 in Neder-Hardinxveld. Klaas is overleden op 1 december 1853 in Hardinxveld, 86 jaar oud.

Hij trouwde, 34 jaar oud, op 9 mei 1802 in Neder-Hardinxveld met de 34-jarige

33 Marigje Teunisdr van Houwelingen. Zij is gedoopt op 25 oktober 1767 in Neder-Hardinxveld. Marigje is overleden op 18 november 1853 in Hardinxveld, 86 jaar oud.

34 Jan Korszn Roest. Hij is gedoopt op 15 juli 1764 in Neder-Hardinxveld. Jan is overleden vóór 16 februari 1830, ten hoogste 65 jaar oud.

Hij trouwde, 21 jaar oud, op 13 april 1786 in Giessendam met de 24-jarige

35 Geertje Aartsdr Slagboom. Zij is gedoopt op 28 februari 1762 in Sliedrecht. Geertje is overleden op 16 februari 1830 in Hardinxveld, 67 jaar oud.

36 Cornelis Thomaszn Westerhout. Hij is gedoopt op 1 november 1767 in Neder-Hardinxveld. Cornelis is overleden op 19 juni 1849

in Giessendam, 81 jaar oud.

Hij trouwde, 27 jaar oud, op 15 mei 1795 in Giessendam met de 19 of 20-jarige

37 Marrigje de Jong, geboren in 1775 in Alblasserdam. Marrigje is overleden op 20 september 1822 in Giessendam, 46 of 47 jaar oud.

38 Jan Corneliszn Dusseldorp. Hij is gedoopt op 15 december 1762 in Neder-Hardinxveld. Jan is overleden op 12 februari 1853 in Giessendam, 90 jaar oud.

Hij trouwde, 35 jaar oud, op 2 juni 1798 in Giessendam met de 30-jarige

39 Grietje Baansdr Baan. Zij is gedoopt op 23 juni 1767 in Sliedrecht. Grietje is overleden op 3 september 1838 in Giessendam, 71 jaar oud.

40 Jacob Eijmertszn Schreuders. Hij is gedoopt op 12 december 1762 in Veen. Jacob is overleden op 11 juni 1805 in Terheijden, 42 jaar oud.

Hij trouwde, 23 jaar oud, op 3 december 1786 in Sleeuwijk met de 21 of 22-jarige

41 Elisabeth Jacobsdr Ottevanger, geboren in 1764 in Sleeuwijk. Elisabeth is overleden op 23 januari 1837 in Hardinxveld, 72 of 73 jaar oud.

42 Pieter Pieterszn den Breejen. Hij is gedoopt op 29 januari 1769 in Boven-Hardinxveld. Pieter is overleden op 17 augustus 1809 in Hardinxveld, 40 jaar oud.

Hij trouwde, 27 jaar oud, op 18 september 1796 in Boven-Hardinxveld met de 28-jarige

43 Annigje Teunisdr Kamsteeg. Zij is gedoopt op 19 juni 1768 in Boven-Hardinxveld. Annigje is overleden op 30 oktober 1844 in Hardinxveld, 76 jaar oud.

44 Rijk Jopszn de Jong. Hij is gedoopt op 28 april 1748 in Boven-Hardinxveld. Rijk is overleden op 29 augustus 1811 in Hardinxveld, 63 jaar oud.

Hij ging in ondertrouw, 34 jaar oud, op 15 augustus 1782 in Hardinxveld met de 33-jarige

45 Aagje Jansdr Pijl. Zij is gedoopt op 26 januari 1749 in Bleskensgraaf. Aagje is overleden op 28 maart 1826 in Hardinxveld, 77 jaar oud.

46 Joost Aalbertszn Eeuwijk, geboren in 1754 in Sleeuwijk. Joost is overleden op 28 mei 1829 in Sleeuwijk, 74 of 75 jaar oud.

Hij trouwde, 36 of 37 jaar oud, op 20 maart 1791 in Sleeuwijk met de 28-jarige

47 Maria Bastiaansdr de Waal. Zij is gedoopt op 30 januari 1763 in Wijk. Maria is overleden op 28 november 1839 in Ouddorp, 76 jaar oud.

48 Mels Willemszn Smit. Hij is gedoopt op 14 augustus 1757 in Wijngaarden. Mels is overleden, 33 jaar oud. Hij is begraven op 21 januari 1791 in Bleskensgraaf.

Hij trouwde, 24 jaar oud, op 14 oktober 1781 in Wijngaarden met de 32-jarige

49 Wijntje Cornelisdr de Jongh. Zij is gedoopt op 14 september 1749 in Lekkerkerk. Wijntje is overleden op 17 januari 1828 in Bleskensgraaf, 78 jaar oud.

50 Jan Corneliszn Boer. Hij is gedoopt op 19 september 1756 in Molenaarsgraaf. Jan is overleden op 23 oktober 1843 in Gijbeland, 87 jaar oud.

Hij trouwde, 32 jaar oud, op 7 december 1788 in Brandwijk met de 17-jarige

51 Sijgje Hendriksdr de Jong. Zij is gedoopt op 30 december 1770 in Bleskensgraaf. Sijgje is overleden op 1 december 1849 in Gijbeland, 78 jaar oud.

52 Cornelis Teuniszn Brand. Hij is gedoopt op 28 september 1749 in Bleskensgraaf. Cornelis is overleden op 5 december 1829 in Hofwegen, 80 jaar oud.

Hij trouwde met

53 Geertruij Aartsdr Boezemenaar. Zij is gedoopt op 19 april 1772 in Langerak. Geertruij is overleden op 21 april 1837 in Hofwegen, 65 jaar oud.

54 Dirk Hendrikszn Speksnijder, geboren in Graafland. Hij is gedoopt op 12 april 1748 in Groot-Ammers. Dirk is overleden op 7 oktober 1820 in Bleskensgraaf, 72 jaar oud.

Hij trouwde, 35 jaar oud, op 27 april 1783 in Bleskensgraaf met de 23-jarige

55 Neeltje Hendriksdr de Vries. Zij is gedoopt op 20 januari 1760 in Bleskensgraaf.

Neeltje is overleden op 3 september 1813 in Bleskensgraaf, 53 jaar oud.

56 Willem Machielszn van Dijk. Hij is gedoopt op 2 november 1746 in Gorinchem. Willem is overleden vóór 28 april 1805, ten hoogste 58 jaar oud.

Hij trouwde, 25 jaar oud, op 18 oktober 1772 in Gorinchem met de 31-jarige

57 Johanna Dirksdr Hutsenson. Zij is gedoopt op 24 september 1741 in Gorinchem. Johanna is overleden vóór 28 april 1805, ten hoogste 63 jaar oud.

58 Andries Andrieszn Hoorn. Hij is gedoopt op 20 december 1754 in Gorinchem. Andries is overleden op 16 december 1823 in Schoonhoven, 68 jaar oud.

Hij trouwde, 25 jaar oud, op 29 augustus 1780 in Gorinchem met de 28 of 29-jarige

59 Cilia Willemsdr Rosier, geboren in 1751 in Maastricht. Cilia is overleden op 20 januari 1814 in Gorinchem, 62 of 63 jaar oud.

60 Teunis Klaaszn Schippers. Hij is gedoopt op 5 december 1761 in Langerak. Teunis is overleden op 25 mei 1837 in Langerak, 75 jaar oud.

Hij trouwde, 23 jaar oud, op 20 februari 1785 in Groot-Ammers met de 22-jarige

61 Heijltje Adrianusdr van Dommelen. Zij is gedoopt op 25 juli 1762 in Ameide. Heijltje is overleden op 20 maart 1838 in Langerak, 75 jaar oud.

62 Joost Aartszn de Jong, geboren in Giesendam. Hij is gedoopt op 21 december 1766 in Neder-Hardinxveld. Joost is overleden op 28 mei 1843 in Hardinxveld, 76 jaar oud.

Hij ging in ondertrouw, 22 jaar oud, op 29 mei 1789 in Hardinxveld met de 25-jarige

63 Geertje Cornelisdr Steenhoek. Zij is gedoopt op 4 maart 1764 in Neder-Hardinxveld. Geertje is overleden op 2 juni 1838 in Hardinxveld, 74 jaar oud.

DE WATERTOREN VAN BOVEN-HARDINXVELD

Nel Scheygrond

Nu de watertoren van Hardinxveld de laatste tijd in het nieuws is geweest, wilde de Historische Vereniging zich verdiepen in de geschiedenis van de watertoren. In nov. /dec. 2009 heeft het waterleidingsbedrijf een nieuw pompstation in gebruik genomen en werd de watertoren en het bijbehorende zuiveringsstation gesloten. Zoals nu in de lokale pers is te lezen is het de bedoeling dat er kantoren in de watertoren komen, gebouwd door de nieuwe eigenaar, die ook het stoomgemaal heeft verbouwd.

Deze watertoren is in 1923 gebouwd. Voor die periode gebruikte men de watervoorziening van Sliedrecht. Daar was al een watertoren uit 1886. Het was heel gebruikelijk om vooral in kleinere plaatsen gezamenlijk een watervoorziening tot stand te brengen. Toen in 1923 de waterlevering van het bedrijf in Sliedrecht niet voldoende meer was, besloot de gemeente Hardinxveld een eigen waterbedrijf aan te leggen dat grondwater won. Het is een bijzondere toren geworden; met een vierkant reservoir van 215 kubieke meter, in de stijl van de Amsterdamse school (de kap) met een hoogte van 42.90 meter.

Watertorens en drinkwaterleiding horen bij elkaar. Zij zijn het symbool van een grote vooruitgang voor de gezondheid. Een watertoren diende vroeger een constante druk op het drinkwaterleiding te garanderen. In een watertoren stijgt het water totdat alle energie is gebruikt voor het overwinnen van de zwaarte-

kracht. Het waternet kan dus niet leeglopen als het reservoir hoog genoeg geplaatst is. In een op 40 meter hoogte geplaatst reservoir kan water worden opgeslagen. Zonder tussenkomst van een pomp stroomt bij daling van de druk beneden water in het net terug. Door gebruik te maken van de zwaartekracht is er dus altijd een buffer bij plotselinge grote vraag.

De oudste nog bestaande watertoren in Nederland, die gebouwd werd omstreeks 1680, staat bij Paleis Soestdijk. Hij werd gebruikt om de fontein te laten spuiten !!! Voor de watervoorziening van de stoomlocomotieven (vanaf 1839) werden bij de stations langs de spoorlijn Amsterdam – Haarlem kleine watertorens gebouwd. In Nederland werd in 1853 de waterleiding van Amsterdam als eerste bedrijf in gebruik gesteld. Kort daarna volgde het bedrijf van Den Helder, dat van belang was voor de scheepvaart en de marine. Er waren toen nog bijna geen waterzuiveringsinstallaties; het water dat overal gebruikt werd, was colibacterie besmet water. In Nederland vielen tussen 1817 en 1875 veel slachtoffers. Onder de gebruikers van oppervlakte water eisten epidemieën ruim 17 doden per 1000 inwoners. In Nederland werd in vrijwel alle grote steden grachtwater gedronken, terwijl de riolering daar ook op loosde. Toen de eerste drinkwaterleidingen werden aangelegd, begon men de oorzaken van de epidemieën te onderkennen en werden de zuiveringsinstallaties in het drinkwatervoorzieningsplan opgenomen. Na verloop van tijd werd steeds duidelijker dat er een verband is tussen het schoon en beter systeem en het voorkomen van ziektes zoals cholera. Drinkwater ging niet alleen om het gemak van stromend water en de winst die gemaakt kon worden met het leveren ervan. Verbetering van de volksgezondheid werd ook een eind belangrijk argument voor aanleg van de waterleiding. De particuliere woningen werden niet meteen aangesloten; men haalde water bij centrale tappen. Vanaf 1900 werd ook het platteland voorzien van een drinkwaterleidingnet. In 1968 was 99 % van de woningen in Nederland aangesloten.

De watertoren

*Stil sta ik met mijn grijze kop te staren
en vraag mij af wat ik toch fout deed of verkeerd
dat men mij blijkbaar niet meer kan waarderen
dat heeft mijn stenen hart toch wel bezeerd.*

*'k Heb je gelaafd, jou met je grijze haren
toen je nog baby was en op je moederschoot
nog droomde, ja waar blijven toch de jaren
nu is mijn kop zo hol al was hij dood.*

*Sinds 1886 gaf ik je te drinken
duizenden liters stroomden door mijn kop
heel 't baggerdorp kan daar wel in verzinken
maar nu is dan mijn laatste druppel op.*

*Men heeft mij van mijn vracht verlost
die ik in liefde torste
een vreemde toren voert nu jullie water aan
maar niemand kan vermoeden wat dat kostte
toen ik de laatste druppel door mijn lichaam voelde gaan.*

*Nu ben ik oud en afgedankt, dat kan gebeuren
zo komt voor ieder van ons eens de tijd dat hij moet gaan
één vraag nog en dan zal ik niet meer zeuren
laat mij toch nog een poosje aan het Zaaigat staan.*

D. Boon

Dit gedicht werd in 1974 geschreven door Dirk Boon, toen nog werkzaam bij de oude watertoren van Sliedrecht, als chef-machinist. Hij was degene die de laatste handeling verrichtte. De functie van de watertoren was voor goed voorbij.

"Ik zal nooit de enorme gorgel vergeten waarmee het laatste water uit het reservoir wegliep, de Gantel in. Dit deed mij wel wat, zoveel jaren water geleverd aan de inwoners van Sliedrecht, klein en groot en daar was nu een eind aan gekomen."

HET HUIS AAN DE WIJDE STROOM

(Merowe is wijde stroom) of Huis te Merwede

ons beeld van de historie blijft beperkt
de eeuwen laten zich niet zomaar vangen
een vondst vertelt een deel van het verhaal
de fantasie vult aan: doet jochies vechten
de held uithangen met een plastic zwaard
terwijl de meisjes zich prinsesjes wanen
verliefd op ridders met een roze paard

maar sprookjes hebben schaduwkanten
en heerlijkheden vragen om verweer
met metersdikke muren, wapenschilden
met hellebaarden, vechters voor de heer
de eer, voor macht en status, geld en goed
en tegen stapelrechten van de steden
men vecht ervoor omdat het moet

zo komt het huis tot stand aan de Merowe
verzameld water van de Maas en Waal
de stenen murenhoog met kalk gemetseld
in opdracht van alweer een Daniel
massaal en niet te nemen fort
een uitvalsbasis aan de oeverkant
een vesting tegen het vijandig Dordt

dit trots kasteel zal niet lang leven
in turbulente tijden houdt niets stand
doordat een kinderloze zoon de dood vindt

zijn zus, gravin, hem opvolgt en vervolgens
Holland, Zeeland uitleent aan haar zoon
maar steden moeten edelen betalen
en zijn ook zelf niet wars van machtsvertoon

zijn moeder houdt het graafschap Henegouwen
hij draagt de naam van wie hem heeft verwekt
- het Beiers schild met blauwe schubben -
waarop de zoon zijn wapen uit de schede
trekt en met zijn Hoekse moeder vecht
ten slotte wordt de strijd ten gunste van
zijn Kabeljauwse kliek beslecht

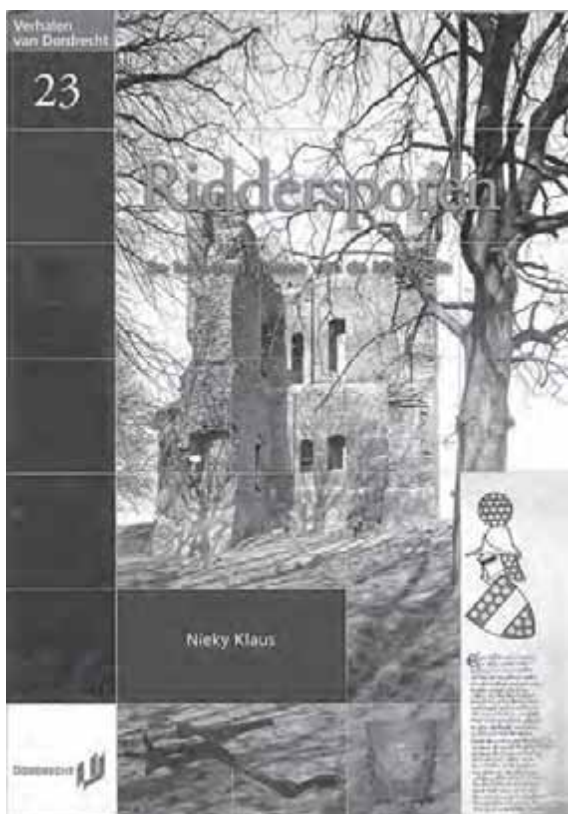
de zoon wordt later gek en opgesloten
Jacoba, kleindochter, belegert Dordt
gebruikt de heerlijkheid aan de Merowe
daar is men Hoeks, dus vijand van de stad
zij wordt verslagen door haar eigen oom
een Kabeljauw en vlucht naar Papendrecht
weg van het huis, de wijde stroom
de twisten duren bijna honderd jaar
de kracht van water tast de muren aan
het huis houdt zich met moeite overeind
is in verval, kapotgemaakt, gedoemd
om te vergaan, de heren zijn verdwenen
en arme stedelingen stalen later de
inmiddels duur geworden stenen

nu zijn de gaten in de muur gedicht
het metselwerk lijkt een tapijtpatroon
een halve toren wijst nog naar de wolken
het smalle pad heet naar Heer Daniel
een eerbetoon aan de geschiedenis
van het kasteel dat eeuwen overleefde
en nu een trotse bouwval is

een beeld waar wij ons bij verbeelden hoe
in rokken en korsetten ingesnoerd
de edelvrouwen dagelijks borduurden
hoe paardenhoeven klonken op de valbrug
hoe oorlog werd gevoerd, hoe werd gebeden
gedronken en gegeten, hoe gevreeën
hoe ruilhandel bedreven met de steden

zo denken wij ons dichter bij verleden
door vondsten en behoud van de ruïne
het zichtbaar houden van het ongeziene

Marieke van Leeuwen
stadsdichter Dordrecht, januari 2011

JUFFROUW GEPKE HILLECHIEN PLUISTER, 1908 – 1996

Jany Dubbeldam – van der Waal van Dijk

Vorig jaar bestond de Rehobothschool 150 jaar. Een van de feestelijkheden was de groots opgezette reünie voor oud-leerlingen van 13 tot 100 jaar. Aanmelding kon geschieden via de website van de school. Niet alleen naam, leeftijd e.d. kon opgegeven worden, maar er was ook gelegenheid iets over de lagere schooltijd te melden. Bij de vijftigplussers viel op dat er heel vaak over juffrouw Pluister geschreven werd. Helaas meestal niet in positieve zin. Ze was streng, heel streng! Dit was voor mij de reden om te onderzoeken of zij werkelijk zo'n onmens was. Ik heb navraag gedaan bij schoolgenoten, burens, haar familie en een oud-collega. Het is mij duidelijk geworden dat zij bij iedereen, die ooit bij haar in de klas zat, of haar op een andere manier gekend heeft, nog in het geheugen gegrift staat!

Gepke Hillechien Pluister was de oudste dochter van Kornelis Lammerts Pluister en Trijntje Huisman, beiden afkomstig uit Bedum. Hij was onderwijzer en kwam na wat omzwervingen in 1905 te Giessendam terecht. In 1909 werd hij hoofd van de Christelijke school. Het echtpaar

ging wonen in het schoolhuis vooraan in Buitendams. Later werd dit huis de kaaswinkel van Rietveld. Er werden vier dochters geboren, van wie Gepke de oudste was. Drie van de vier dochters gingen het onderwijs in, de derde in de rij trouwde met een onderwijzer, meester Mattheus de Zeeuw, later hoofd van de Koningin Wilhelmina-school.

Voor meisjes uit de betere kringen waren er niet zo veel beroepsmogelijkheden. Lerares worden of in de verpleging gaan waren de geëigende opties. Gepke ging naar de Christelijke Kweekschool in Gorinchem. Deze stond toen in de Arkelstraat, naast de koekfabriek van De Bruin. Toen ze in 1927 haar diploma gehaald had, kon ze gelijk aan de slag op de school van haar vader. Ze bleef daar werken tot 1957. Dertig jaar is een lange tijd, geen wonder dat zoveel oud-leerlingen herinneringen aan haar hebben.

Christelijke Kweekschool te Gorinchem. Tweede bank, uiterst links: Gepke Pluister

Omdat zij een vrouw was, kreeg zij in die tijd automatisch de lagere klassen. De eerste klas trok haar niet zo, ze had liever de tweede of de derde klas, dan konden de kinderen tenminste al lezen en schrijven en waren het schoolgaan al gewend. De klassen waren enorm groot. Meer dan veertig leerlingen was heel gewoon. Het onderwijs was klassikaal. Dyslexie of ADHD waren nog niet aan de orde. Kon een leerling niet meekomen, dan werd hij vaak achter in de klas wat aan zijn lot overgelaten, bleef dan zitten of moest naar de BLO-school in Gorinchem.

Ik kwam bij haar in de tweede klas.

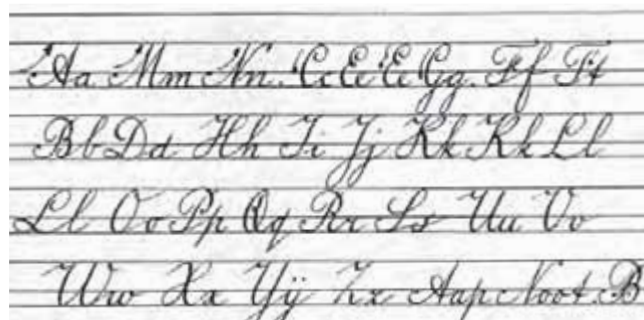
Dat ze streng was, was ons allang bekend. Zij was in het bezit van een berucht stokje waar zij werkelijk alles mee deed. Ze maakte er de kachel mee open om er nieuwe kolen in te doen, ze wees er mee aan op het schoolbord, ze sloeg er de maat mee, met behulp van dat stokje werden de rekentafels er letterlijk ingehamerd en als zij het nodig vond kreeg je met datzelfde stokje een ferme tik op je vingers.

Trouwens de 'roede' werd in die tijd helemaal niet gespaard. Een draai om je oren was heel normaal en ook aan de oren trekken werd heel gewoon gevonden. Een van de jongens uit mijn klas liep hierdoor een gescheurde oorlel op. Dit was wel heel erg. Om het goed te maken kreeg hij een doosje kleurekrijtjes.

Ook is het eens gebeurd dat er een jongen voor straf opgesloten werd in de kast. Toen hij tussen de middag niet thuis kwam om te eten, werd door de ouders naar hem gezocht. Het bleek dat hij er nog steeds in zat. De juf was hem totaal vergeten!

Klassenfoto 1952

Een klasgenote vertelde het volgende verhaal: Zij had ook niet zoveel problemen met de juf. Maar ze herinnert zich nog wel dat we de hoofdletter A moesten leren schrijven. Het voorbeeld stond op het bord. Ze deed haar uiterste best en vond dat het allemaal heel goed gelukt was. Toen de juf tussen de banken doorliep om te controleren, verwachtte ze eigenlijk een complimentje. Maar het tegendeel was waar. Zij werd hardhandig uit de bank gehaald en met haar neus tegen het schoolbord geduwd. Goed kijken! werd haar toegesnauwd. Het bleek dat zij de krul aan de letter A niet goed had. Nu nog, na ruim zestig jaar, is zij dit niet vergeten!

Natuurlijk was het niet allemaal kommer en kwel. Ik heb met haar in de tweede en de derde klas gezeten. Ik was een leerling met ontzag voor de juf, dus ik had niet zoveel last met haar. Integendeel, ik mocht nogal eens de klas uit om boodschappen voor haar te doen. Een erebaantje, om voor de juf naar slager Baardman te mogen gaan met haar portemonnee.

Destijds stond de school vrij achteraf. Ernaast stond de boerderij van De Bruin en verder was er niets dan weiland. Wel was de spoorlijn daar ook, maar daar liep je dan gewoon overheen. Er lag een keer ijs, we kregen geen ijsvrij, maar juffrouw Pluister liet ons de schaatsen mee naar school nemen en ging achter de school met ons het ijs op. Ik was stomverbaasd. Zij had laarsjes met schaatsen er aan vast. Wat onhandig leek me dat. Ze moest haar gewone schoenen zo maar aan de rand van de sloot achterlaten. Mijn moeder had zwierbollen. Veel handiger toch? Die kon je gewoon onder je schoenen binden met riempjes en gekleurde linten.

In die tijd begon ze ook met koffiezetten. Tegen de tijd dat het speelkwartier werd kwam er een glimmende geelkoperen primus op tafel. Eerst werd er koffie gezet en daarna in een melkkoker melk gekookt. Dat ging nogal eens mis, het pannetje werd te klein. Trouwens, ik kan me het specifieke spiritusluchtje nog voor de geest halen.

Ze was heel creatief. Bij de versjes in de poesiealbums tekende ze altijd iets. Bij mij een geknield kind met gevouwen handen. Ze was ook altijd iets voor zichzelf aan het maken tijdens de rustige uurtjes in de klas. Dan zat ze patronen door te slaan, te breien of iets te haken. Na verloop van tijd zag je dan het werk als een vest of een japon in de klas verschijnen. Ze zag er in onze kindertijd altijd uit om door een ringetje te halen. Uiterst verzorgd en gekleed naar de laatste mode. Ook haar nagels waren keurig gelakt. Weliswaar blank of heel licht roze, maar toch heel mondain in de beginjaren vijftig!

De handwerklessen die wij kregen waren vooral 'nuttige' handwerken. We moesten een oefenlap breien met allerlei soorten breisteken, daarna werd er een gat ingemaakt dat we keurig moesten dichtmazen en voor de lol mochten we dan nog een figuurtje mazen in een leuk kleurtje. Maar nuttig moest het zijn. Toen de lap af was, werd hij dubbelgeslagen en dichtgemaasd. Dan kreeg je een 'melkkokeraanvatter'. Ik denk dat niemand meer kan vertellen wat dat was!

Later op de Mulo kregen we nog twee jaar handwerkles van haar. Wat was het een verschil met vroeger. Van strengheid was niets meer te merken. Nee, het was heel gezellig! We waren al wat ouder en mochten ook wat mooiere dingen maken. Dat zal voor haar ook veel plezieriger geweest zijn. Ze kocht van haar eigen geld leuke meisjesboeken om tijdens de les voor te lezen en ook gingen we op de thee bij haar. Als ik terugdenk weet ik haast zeker dat ze bij oudere kinderen veel meer op haar plaats zou zijn geweest.

In 1957 gooide ze het roer totaal om. Ze nam ontslag bij de Rehobothschool en verliet na 49 jaar de vertrouwde omgeving en vertrok naar Den Haag. Daar werd ze al snel plaatsvervangend hoofd van de lagere school. Ook ging ze in het volwassenenonderwijs en heeft o. a. Nederlandse les gegeven aan Chinezen.

Buiten het schoolleven was ze een heel open hartelijk mens, liefhebster van schilde-

ren, handwerken, fotografie, muziek en zang. Haar buurmeisje van vroeger herinnert zich haar vrolijkheid en haar schaterende lachsalvo's. Ze woonde destijds op de Parallelweg samen met juffrouw Steenwinkel, onderwijzeres op de School met de Bijbel. Er is een periode geweest dat groenteboer Nijs van Iperen, die heel mooi kon zingen, haar begeleidde bij haar pianospel. Dit was bij de burens goed te horen. De Zweedse witte boterham met jam die ze kreeg van juffrouw Pluister is ze ook nooit vergeten. Een traktatie!

Ook was ze zeer reislustig. Het begon met een reis naar Oostenrijk, later was geen bestemming haar te ver. Ze kwam overal, hield daar veel contacten aan over en kon daar enthousiast over vertellen. Ze vertelde ons eens dat het mooiste uitzicht van de wereld bovenop de Gross-Glockner in Oostenrijk is. Wanneer je daar staat kun je heel diep in de verte het witte kerkje van Heiligenblut zien. Later kwam ik daar zelf en moest haar gelijk geven!

Zelfs is ze een keer liftend onderweg geweest naar Israël. Het Heilige Land, met als excuus dat ze dan haar leerlingen nog beter over de Bijbelse geschiedenis zou kunnen vertellen. Zo ver kwamen zij en haar reisgenoten niet. Ze strandden in Rome.

Handwerkles op de Mulo 1955

Het is nooit haar bedoeling geweest alleen door het leven te gaan. Ze heeft diverse relaties gehad. Een keer stond ze zelfs op het punt te gaan trouwen toen het nog mis ging. Ze bleef ondanks haar vrolijke karakter en vele contacten toch altijd alleen. De laatste jaren van haar leven woonde ze in het verzorgingstehuis 'Drechtsteden' in Sliedrecht. In 1997 overleed ze in het ziekenhuis te Dordrecht.

Op reis door Amerika

10 mei 1940

Eigenlijk hebben we er in Nederland niet meer op gerekend: de inval van de Duitsers.

Eerder wel, want de contraspionage heeft de Duitse aanval eerst gemeld voor 12 november 1939. Maar slecht weer zorgt voor uitstel van Fall-Gelb (zoals het aanvalplan op Nederland, België en Luxemburg door de nazi's werd genoemd) en ook een nieuwe datum passeert zonder vorm van geweld.

Het is dan ook weer niet zo vreemd, dat een melding in de avond van 9 mei ("Morgen bij het aanbreken van de dag, je begrijpt me wel.") met de nodige scepsis wordt ontvangen.

Maar het gebeurt. Vroeg in de ochtend van vrijdag 10 mei komen ze.

Het vliegveld Waalhaven en de Maasbruggen in Rotterdam zijn twee van de zorgvuldig gekozen doelwitten.

Ongehinderd worden 120 Duitse soldaten door watervliegtuigen om 5 uur afgezet aan weerszijden van de Maasbruggen. In gele rubber bootjes peddelen de Duitsers naar de Boompjes (aan de noordkant) en het Noordereiland ten zuiden van de Willemsbrug.

Pas twee uur later komen Nederlandse militairen in de buurt van de brug en ontbrandt de strijd die tot het donker duurt. Het lukt infanteristen en mariniers de Duitse soldaten van de Boompjes terug te dringen naar de Maasbruggen. Op die bruggen houden de Duitsers stand.

Bijbank van de Nederlandsche Bank (Boompjes 72-74) – 1 –

Aan de Rotterdamse Boompjes bevinden zich aan het begin van de 2e Wereldoorlog allerlei

Het 2e gebouw van de hoek van de Reederijstraat is de Bijbank van de Nederlandsche Bank

gebouwen die op de een of andere wijze betrokken zijn op de economie van de haven. In een van de panden (Boompjes 72-74) is sinds 1907 de Bijbank van de Nederlandsche Bank gevestigd.

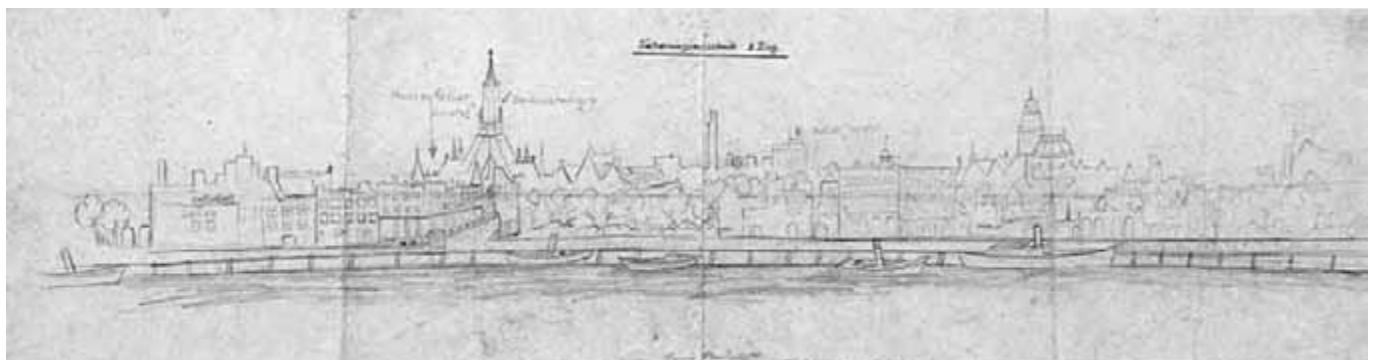
De Bijbank is een filiaal van de Nederlandsche Bank die in Amsterdam is gevestigd. Het gebouw aan de Boompjes bevindt zich op nog geen 500 meter van de Willemsbrug waar de strijd met de vijand zich afspeelt.

Nederlandse goudvoorraad

Al sinds 1938 is met (kleine) goudtransporten een groot deel van de Nederlandse goudvoorraad overgebracht naar Fort Knox, de Bank of England en Zuid-Afrika.

In Nederland is nog bijna 200.000 kg aanwezig en 60% daarvan ligt in de Bijbank.

De grote vraag is hoe – met de Duitsers bijna letterlijk voor de deur - dit goud zo snel mogelijk uit de bank gehaald kan worden. Het goud vervoeren met vliegtuigen (zoals net in de week

Een Duitse militair maakte – vanaf het Noordereiland – deze tekening van de Boompjes. Rechts is de Willemsbrug getekend en halverwege tussen de vouw in de tekening aan de linkerkant en de getekende pijl bevindt zich de Bijbank.

ervoor is afgesproken) is onmogelijk; vervoer per schip ook. Het gebouw ligt binnen schootsafstand van de Duitsers op het Noordereiland.

De directeur van de Bijbank spreekt met de Garnizoenscommandant van Rotterdam af dat de commandant zorgt voor enkele vrachtwagens en een militair geleide. De havenmeester zal zorgen voor een transportschip en in de bank wordt begonnen met het inpakken van het goud.

937 Goudstaven worden in kisten gepakt en 's nachts vanaf 1 uur (het is dan 11 mei) in vier – van particulieren gevorderde - vrachtwagens geladen. Dat gebeurt aan de achterkant van de bank aan de Scheepmakershaven. Daar op een kort stukje kade, uit het zicht van de Duitsers, worden de vrachtwagens gepakt. Mariniers helpen bij het laden.

Loodsboot 19

Via de havenmeester van Rotterdam en de commissaris van het Loodswezen in Hoek van Holland wordt geregeld Loodsboot 19 in te zetten voor het transport van het goud.

Loodsboot 19 doet al sinds de mobilisatie (1939) samen met een aantal andere loodsboten bij toerbeurt dienst als Bewakingsvaartuig (BV).

Loodsboot 19 – Links op de foto - in dienst voor Hoek van Holland vanaf 1923; Rechts op de foto: "de Val" in gebruik als loodsafhaalboot.

Even na acht uur 's avonds (10 mei) vertrekt Loodsboot 19 (dan als BV 19a) uit Hoek van Holland naar Rotterdam. Aan boord zijn de eigen bemanning (18 koppen), luitenant-ter-zee Smit (als bevelvoerder) en een kleine 100 Britse manschappen.

Rond half elf meert de Loodsboot af aan de Lekhaven.

De Engelsen gaan van boord (een kleine groep blijft achter en zal later helpen het goud aan boord te brengen; anderen vertrekken naar het stadhuis waar ze de nacht doorbrengen).

Engelse manschappen – 1 –

Zodra in Engeland de berichten binnenkomen dat de Duitsers Nederland zijn binnengevallen, worden voorbereidingen getroffen voor een missie van de marine in Nederland.

Een van de opdrachten is het onklaar maken van de olietanks in Pernis.

Engeland doet het voorstel die klus te laten klaren door een vernielingsploeg die intussen al in Hoek van Holland is gearriveerd.

Generaal Winkelman vindt dat een goed idee, maar wil over het opblazen pas later een definitieve beslissing nemen. De Engelsen varen met de Loodsboot mee naar de Lekhaven. Als ze daar zijn aangekomen vindt Winkelman de tijd nog niet rijp de olie in brand te steken.

Tussen 3.00 en 5.00 uur worden de 192 kisten met goud van de Bijbank in de Lekhaven overgeladen op het schip. De kisten worden (twee hoog) links en rechts van de stuurhut en achter de schoorsteen op dek gezet.

Rond vijfen (11 mei) vertrekt de Loodsboot richting Hoek van Holland.

Dan zijn nog 22 mensen aan boord: de eigen bemanning, bevelvoerder Smit en 3 Engelse militairen, onder wie James Hill, commandant van de eenheid, die de olietanks had moeten opblazen.

Ver komt het schip niet.

Vanaf 11.00 uur 's avonds (op 10 mei) worden met tussenpozen in de Nieuwe Waterweg door de Duitsers magnetische mijnen afgeworpen. Dit om te voorkomen dat zeeschepen uit de Rotterdamse haven zouden kunnen afvaren. Ter hoogte van Vlaardingen (wat nu de Zevenmanshaven heet) loopt de Loodsboot om half

6 op een van die mijnen.

Het schip breekt in twee stukken en zinkt razendsnel. De meeste kisten met goud worden versplinterd en de inhoud komt op de bodem terecht.

Van de 22 opvarenden komen er 16 om het leven (12 bemanningsleden; bevelvoerder Smit en de 3 Engelse militairen).

Herinneringsplaqueette bemanning Loodsboot 19 in het kantoor Nederlands Loodswezen Rotterdam

Engelse manschappen – 2 –

De overige Engelse soldaten reizen over land terug van Rotterdam naar Hoek van Holland. Ze krijgen een dag later alsnog opdracht om de olievoorraden van de BPM in Pernis op te blazen.

Op 13 mei (2e Pinksterdag) steken ze vanuit Vlaardingen, samen met Nederlandse genietroepen, over naar Pernis en om 4 's middags is de klus geklaard en staat Pernis in brand.

Eén dag later breken de Duitsers het Neder-

landse verzet door het bombardement van Rotterdam.

Ook Hoek van Holland wordt zwaar gebombardeerd en de daar aanwezige Engelse regimenten krijgen om half 1 opdracht terug te trekken. Binnen een paar uur schepen alle Engelsen in en om 7 uur 's avonds vertrekt het laatste Engelse fregat.

Generaal Winkelman heeft – vanwege het dreigement nog meer steden te zullen bombarderen – 3 uur eerder de strijd opgegeven en overgave aangeboden.

Bijbank van de Nederlandsche Bank (Boompjes 72-74) – 2 –

De ramp met de Loodsboot wordt onmiddellijk aan de directeur van de Bank gemeld.

Veel kan hij daar niet mee en bovendien heeft hij ook nog wel iets anders aan zijn hoofd. De Bijbank ligt onder Duits vuur en is goeddeels aan puin geschoten.

Het bombardement op 14 mei is ook voor het statige gebouw aan de Boompjes de doodsteek.

De Bijbank na het bombardement.

Het bergen van Loodsboot 19

Bij de capitulatie is ondermeer bepaald dat scheepswrakken die hinder kunnen opleveren zo spoedig mogelijk moeten worden opgeruimd.

Rijkswaterstaat neemt daarom contact op met de Nederlandsche Bank over de Loodsboot. En eind mei krijgt Bergingsbedrijf Van den Tak opdracht de Loodsboot boven water te halen.

Van den Tak onderzoekt het wrak en meldt dat voor- en achterschip, behalve misschien een paar bodemplaten, helemaal los van elkaar liggen. De Loodsboot is over de machinekamer in twee delen gebroken. Het voorstel is beide delen afzonderlijk te lichten en ze zo dicht mogelijk tegen de noordwal aan de grond te zetten, zodat de scheepvaart er geen last van heeft.

Voor met het takelen wordt begonnen, zoeken duikers naar de lading. Dat gebeurt vooraf omdat zorg bestaat over de gevolgen van het takelen. Mogelijk zakt door de reuring van de grond een deel van het goud weg in de modder.

De duikers halen ruim 650 goudstaven boven water.

Op 13 juni wordt het voorschip gelicht en 17 juni het achterste deel. Dan ook pas worden de lichamen geborgen van 12 opvarenden, die zich nog in de wrakstukken bevinden.

Bij de berging van de wrakstukken worden ook nog goudstaven gevonden.

Uiteindelijk zijn nog 161 goudstaven zoek.

Baggeren

Bij het bergen van de Loodsboot blijkt dat sommige machineonderdelen in de klei zijn weggedrukt. Dat komt omdat ze onder het achterschip bedolven zijn. De veronderstelling is dat ook de ontbrekende staven op die manier in de klei zijn verdwenen. Rijkswaterstaat en de Nederlandsche Bank geven baggermaatschappij Adriaan Volker (onderhands) opdracht om naar het resterende goud te baggeren. Volker start eind september met baggeren en in een week tijd worden 40 staven boven gehaald.

Duitse belangstelling

Eind mei is het ook de Duitse bezetter bekend dat aan boord van de Loodsboot een hoeveelheid goud is. Medewerkers van Rijkswaterstaat krijgen op 1 juni officieel opdracht van Stadtkommandant Hoffman om het goud op te sporen. En als het voorste deel van de Loodsboot geborgen is, wordt daarbij Duitse bewaking geplaatst.

Uiteindelijk worden alle gevonden goudstaven

Foto's wrakstukken Loodsboot 19 – 4 stuks.

(in totaal dan 816) door de Duitsers in beslag genomen en na uitspraak van de rechtbank over de rechtmatigheid van de vordering eind april 1941 naar Berlijn getransporteerd. De baggerwerkzaamheden zijn dan al, sinds half oktober 1940, gestaakt.

Nog 121 waren er op dat moment zoek

Havenherstel

Na de oorlog is het nodig de vaarwegen in en naar de Rotterdamse havens weer op orde te brengen. Opnieuw gaat Volker (nu samen met Den Breejen van den Bout) aan de slag. De bagger wordt naar de Merwehaven vervoerd en daar door een zuiger (Slidrecht IX) naar het industriegebied Spaanse polder getransporteerd.

Als de gemeente Rotterdam in 1946 bepaalt dat verwoeste fabrieken niet in de binnenstad mogen worden herbouwd, wordt de Spaanse Polder vanwege de perfecte ligging aangewezen als vestigingsplaats voor de vernielde fabrieken. Door baggerspecie uit de havens te gebruiken wordt werk met werk gemaakt.

Toevalstreffer

Het Rotterdamsch Nieuwsblad van zaterdag 29 juni meldt dat de Slidrecht IX een kostbare vondst heeft gedaan.

Het bericht zelf staat vol onjuistheden: zo zou de volledige bemanning van de "19" destijds omgekomen zijn, waren er slechts 30 goudstaven aan boord en zijn er blijkbaar maar "een paar" in de Waterweg achtergebleven. De vondst heeft alle schijn van een toevalstreffer.

Ben Kreiter leest het bericht in de krant.

Kreiter werkt bij Rijkswaterstaat in Nijmegen en is eerder belast geweest met de berging van het goud toen hij in die tijd in Maassluis werkte. Hij stuurt een uitgebreide brief aan de hoofd-ingenieur-directeur van Rijkswaterstaat in Den Haag, waarin hij een theorie ontvouwt over wat er met het resterende goud is gebeurd.

Hij vertelt in de brief ook dat het wel opvallend is dat de schipper van de Slidrecht IX gezegd heeft dat de goudstaaf in de pijpleiding van de zuiger was geraakt. Bij de berging in 1940 hebben ze bij wijze van proef een staaf aan een stuk touw gebonden en die voor de zuigerope-

ning gehouden, "doch deze kon het goud niet ophalen".

Maar er volgen meer staven

Weer drie staven goud opgebaggerd

Baggerde de zandzuiger Slidrecht 9, vorige week een staaf goud op in de vaargeul van de Waterweg bij de Krulthaven. Maandag deed hij wederom een kostbare vondst door een goudstaaf naar boven te halen. Gisteren was het een heel bijzondere dag, want toen werden niet minder dan drie goudstaven boven water gebracht.

Alle goudstaven, elk van 12½ kilogram, met een waarde van f 37 500 elk, zijn tevoorschijn gekomen, evenals dat met de eerste goudstaaf het geval was, in de Merwe haven bij het spuiten van zand ten behoeve van het ophogen van gronden. De goudstaven zijn afgegeven aan de Nederlandse Bank.

Rotterdamsch Nieuwsblad – 4 juli 1946

Gericht baggeren

Op 6 juli zijn al 10 staven gevonden: 1 in de steenkist van de zuiger en 9 in de bakken.

Voor alle zekerheid besluit Rijkswaterstaat een nieuwe overeenkomst te sluiten met Volker en Den Breejen van den Bout. Het bestaande contract lijkt waterdicht als het gaat om het verplicht afstand moeten doen van gevonden voorwerpen, maar zeker is zeker.

In het nieuwe contract staat dat de aannemer er voor zal zorgen dat alle baren goud terstond aan de Nederlandsche Bank worden overhandigd. Ook wordt een premie afgesproken: fl. 3000, - voor de eerste; fl. 300, - voor de tweede en voor elke volgende fl. 5, - meer.

De premie zou uiteindelijk oplopen tot een bedrag van fl. 16.000.

Met ruim 60 man moet de premie worden gedeeld.

De Schelde en zandzuiger "Sliedrecht IX"

Baggermolen De Schelde en zandzuiger "Sliedrecht IX" gaan in april 1947 "prijs"baggeren en Rijkswaterstaat houdt in een bestek zorgvuldig bij waar de staven worden gevonden.

In juli 1947 (er zijn dan 111 baren opgehaald) besluit Rijkswaterstaat de baggerwerkzaamheden in de buurt van de plek waar Loodsboot 19 ten onder ging te staken: het valt niet te zeggen waar de 10 ontbrekende staven nog moeten worden gevonden. Bovendien is het – vindt Rijkswaterstaat – niet wenselijk om buiten de doorgaande vaargeul dieper te baggeren dan wat nu is gedaan (- 14,3 meter NAP).

Matschudding

Matschudding, zo noemen de baggeraars, de opbrengst van opgebaggerd oud metaal. Opgebaggerde materialen worden verkocht aan een oud -ijzerhandelaar en de opbrengst verdeeld onder de werklui. En hoewel afspraken zijn gemaakt dat opgebaggerd goud direct aan de bank wordt teruggegeven, blijkt eind jaren 40 dat ook voor een deel van de nog ontbrekende 10 goudstaven een soort matschudding aan de orde is geweest.

Dat er naar goudstaven wordt gebaggerd is in de Rotterdamse haven bepaald geen geheim. Wat boven gehaald is, wordt keurig op het dek uitgestald. En als je als bezoeker zo'n goudstaaf even vast wil houden en er mee op de foto, geen enkel probleem. Zo hoor ik (in 2007) van een oud werknemer van Volker, die als lasser enkele keren op de Sliedrecht IX is, dat de

baren op een stapel in een hoekje aan dek liggen. Hij heeft een van de staven mogen vasthouden. "Ik wil ook wel even rijk wezen", zegt hij daarbij tegen de aanwezige inspecteur. Het toezicht dan is overigens klein bier vergeleken met het toezicht van de Duitsers aan het begin van de oorlog. En zoals vaak maakt de gelegenheid de dief.

Aan boord van de Sliedrecht IX met goudstaven op de foto

De eerste gestolen goudstaaf

Bakkenschipper Van den Akker drinkt in juli (1947) een borreltje met Jan Fransen. Fransen ligt met zijn tjalk in de Merwedehaven waar ook de Sliedrecht IX ligt en waar 's nachts de bakken worden aangemeerd.

Fransen vraagt of de bakkenschipper een kans ziet een goudstaaf te pakken krijgen.

Van den Akker vertelt op zijn beurt -langs zijn neus weg- aan een van de dekknechten van de Sliedrecht IX, dat als die een goudstaaf zou kunnen wegnemen hij er wel een koper voor heeft.

Hoe gemakkelijk het is, blijkt uit het feit dat binnen 12 uur dekknecht Van Hoek, samen met maat Jo Schild al aan de vraag van de bakkerschipper kan voldoen. Van Hoek en Schild hebben trouwens mazzel want in de bak vinden ze niet één maar twee goudstaven. Beide staven worden achterover gedrukt. Van den Akker levert de goudstaaf aan Fransen. De goudstaaf – zo zal later blijken – wordt verkocht in België en de opbrengst investeert Fransen in een nieuw schip en een fabrieksbedrijf. Van den Akker, Van Hoek en Schild krijgen samen een deel van de opbrengst. Zevenduizend gulden wordt eerlijk verdeeld.

De tweede gestolen goudstaaf

Van Hoek en Schild hadden dus mazzel: twee voor de prijs van één.

De tweede gevonden staaf kan niet aan boord blijven. Aart van Hoek vraagt machinist Hendrik de Bruin of die voor hem een pakketje bij zijn huis in de Jan Steenstraat wil afgeven. Hendrik zal er zo, is de afspraak, iets aan verdienen.

Hendrik levert, als zijn beurt er op zit, de goudstaaf netjes af in de Jan Steenstraat.

Arie Kant - foto Het Vrije Volk

De derde gestolen goudstaaf

De groep baggeraars aan boord van de Sliedrecht IX die weet heeft van het gemak waarmee het goud te verduisteren is, groeit.

Naast Van Hoek en Schild worden nu ook dekknecht Dirk van Eijl en schipper Arie Kant in het complot betrokken. Dirk en Arie vinden in de steenkist van de zuiger een goudstaaf. En ook deze derde verdwijnt richting Jan Steenstraat.

Van een "held" (hij brengt immers de eerste gevonden goudstaven keurig naar de politie) wordt schipper Arie Kant een beetje "boef". In de eerste hoedanigheid, die van "held" plaatst Het Vrije Volk een foto van Arie.

Het doorverhandelen van de 2e en 3e gestolen goudstaaf.

Eind juli 1947 liggen er in huize Van Hoek dus 2 goudstaven. Aart van Hoek gaat proberen ze te gelde te maken. Hendrik de Bruin (hij bracht een van de staven naar Sliedrecht) zet Aart op het spoor van juwelier Basch. Basch is zeker geïnteresseerd maar kan zich de aankoop zelf blijkbaar niet veroorloven. Zijn broer Gerrit weet wel een oplossing. Hij neemt contact op met een tweetal goudsmiden en in oktober 1947 reizen beide heren naar Sliedrecht. Ze hebben fl. 20.000 bij zich.

Aart van Hoek is als de beide goudsmiden aankomen al in de werkplaats van Aart Basch aan de Oranjestraat gearriveerd. Basch neemt de goudstaaf in ontvangst en terwijl Van Hoek in de werkplaats wacht, ontvangt Aart Basch zijn gasten in de woonkamer. Ze keuren het goud (24 karaat), zien het stempel van de Société Générale Métallurgique de Hoboken, snappen dat het goud niet eerlijk verkregen is en weten ook dat het veel meer waard is dan de gevraagde fl. 20.000. Ze betalen dan ook grif aan Aart Basch. Nog dezelfde avond wordt de goudstaaf in stukken gezaagd en daarna geleidelijk aan verkocht.

Aart Basch geeft Van Hoek fl. 18.000. Aart van Hoek deelt het geld met Kant, Schild en Van Eijl.

De derde staaf ligt dan nog onder de vloer bij Aart van Hoek.

De zaak komt aan het rollen

Fransen (de heler van de eerste staaf) loopt tegen de lamp als zijn belastingaangifte wordt gecontroleerd. De accountant meldt zijn constatering aan de recherche en die arresteert Fransen.

De accountant doet zijn melding overigens niet omdat hij dat zijn plicht vindt; aan de Nederlandsche Bank verzoekt hij voor een beloning in aanmerking te komen.

De namen van degenen, die bij de diefstal betrokken zijn, worden snel achterhaald en in Sliedrecht laat politiechef Bolhuis Van Hoek verhoren. Van Hoek bekent en na hem worden ook Kant, Van Eijl, Schild, De Bruijn, Van den Akker, de beide goudsmiden en de gebroeders Basch opgepakt.

In het huis van Van Hoek vindt de politie de 3e

Politiechef Bolhuis

goudstaaf en neemt een bedrag van fl. 3600 in beslag. Arie Kant heeft nog fl. 4200; Dirk van

Eijl koopt van het geld een radio, die prompt in beslag genomen wordt en Schild levert fl. 4600 in. Bij De Bruijn en Van den Akker is niets (meer) te halen.

Op 14 juni 1949 doet de rechtbank in Rotterdam uitspraak en worden straffen opgelegd, die variëren van 6 maanden tot een jaar.

Een goudstaaf met luciferdoosje als vergelijk

De vierde gestolen goudstaaf

In tijd bezien is dit eigenlijk de eerste roof, maar omdat deze diefstal pas later (in oktober 1949) aan het licht komt, beschouw ik die voor dit artikel als de 4e staaf.

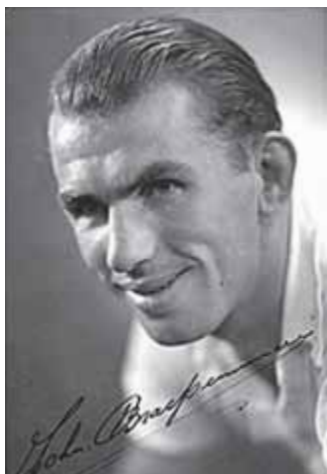
De staaf wordt ook niet, zoals de andere 3, gestolen op de zuiger, maar in dit geval gevonden in een van de emmers van De Schelde.

In mei '49 zijn Fien de Jager en Piet van den Bos aan het werk op De Schelde.

Fien ziet in een van de omhooglopende emmers een goudstaaf zitten. Voordat de emmer op het vijfkant omkiepert, vist hij de staaf uit de modder. Samen met Piet zocht hij op de molen een plekje om de staaf tijdelijk te verbergen.

In zijn woonplaats Giessendam bespreekt Fien met slijter Job van der Wiel of die iemand kent, die de staaf goud zou kunnen verkopen. Job hoeft niet lang te zoeken. Gerit van Wijngaarden, in de oorlog een bekend zwarthandelaar in Giessendam, heeft er wel oren naar en Fien levert de staaf af op het kantoor van Van Wijngaarden.

Van Wijngaarden heeft zich voor het bezoek van Fien al verzekerd van een afnemer. Via zijn vriend Nijs Maat, een Sliedrechtse melkhandelaar, is er contact met wielrenner John Braspennincx. De drie mannen kennen elkaar al uit de 2e Wereldoorlog als ze alle drie op de een of andere manier betrokken zijn bij financieel illegale activiteiten. Braspennincx, voor de oorlog in België nog uitgeroepen tot de "koning der kermiskoersen", groeit tijdens de oorlog uit tot "koning der smokkelaars". Overal in Europa doet hij - ook in die tijd - mee aan wedstrijden en een betere dekmantel voor zijn illegale activiteiten is niet te bedenken. In 1942 wordt John Braspennincx, net als in 1937, Nederlands kampioen bij de beroepsrenners.

John Braspennincx.

Ook Nijs Maat wordt meerdere keren in verband gebracht met illegale praktijken. Maat blijkt in de oorlog miljoenen aan effecten verkocht te hebben. In "De Merwestreek" verzacht hoofdredacteur Timmermans de rol die Maat bij die affaire speelt: "Nijs zelf is maar een kleine gelukzoeker: een schakel in de keten. Een pion op het schaakbord van zwarte effectenpieten. De stukken die ten verkoop worden aangeboden, komen van anderen. Voor hem is alleen de ruime provisie van belang".

Maar zelfs de vergoelijking van Timmermans kan niet voorkomen dat Nijs Maat meerdere keren wordt aangehouden.

Braspennincx en Maat gaan bij de koop van de staaf van Gerit van Wijngaarden niet over één nacht ijs (zoals de waard is, vertrouwt hij zijn gasten, nietwaar?) Braspennincx neemt een juwelier uit zijn woonplaats (Breda) in de arm en met z'n drieën tijgen ze naar Giessendam. Daar keurt de juwelier de goudstaaf en worden de mannen het eens over de koopsom.

Braspennincx en Maat reizen daarna naar Antwerpen en verkopen daar de goudstaaf. De

betaling zal in termijnen plaatsvinden. Tot zover niets aan de hand. Maar dan komt er een telefoontje van Braspennincx "of Nijs wel weet dat de staaf geen 12,5 kg weegt, maar 11,5 kg !

In Antwerpen, want Nijs Maat gaat het zelf controleren, blijkt een kilo goud "verdampt". Het raadsel wordt niet opgelost, maar de mannen vinden blijkbaar dat ze er genoeg aan overhouden en drinken aan de bittertafel het wantrouwen weg.

Hoe deze zaak aan het rollen komt, heb ik niet kunnen achterhalen.

Voor de hand ligt dat Nijs Maat, die in die dagen scherp in de gaten wordt gehouden in verband met de al genoemde effectenzwandel, uiteindelijk het losse eindje van de kluwen vormt.

De rol van de baggeraars

Van de 10 aan het begin van deze aflevering nog niet gevonden goudstaven, staat vast dat er dus in elk geval 4 zijn meegenomen door baggeraars.

Maar of het verhaal daarmee ophoudt, blijft na alle jaren de grote vraag.

In de loop van de tijd zijn er de nodige geruchten en speculaties

Geruchten & speculaties

De Nederlandsche Bank beschouwt de 6 nog ontbrekende goudstaven officieel als verloren. Toch doken in de loop van de tijd geruchten en speculaties op die aanwijzingen kunnen zijn dat destijds meer dan de hierboven beschreven 4 staven geroofd zijn, want zo heel moeilijk was het getuige de voorbeelden hierboven niet om een staaf ongezien en ongehinderd achterover te drukken.

Geruchten en speculaties – 1 – : Schipper Kant heeft meer staven in zijn bezit gehad.

In 2008 bezoek ik Arie Kant jr. in zijn woonplaats Deurne.

Hij is de zoon van schipper Arie Kant. Hij vertelt dat zijn vader na de klus in Rotterdam voor Volker aan het werk is geweest in Afrika. Als hij terugkeert van die reis, wordt hij – de eerste

keer dat zijn vader met een vliegtuig gaat – aangehouden op Schiphol.

In het gesprek vertelt zoon Kant dat er ook geruchten zijn dat zijn vader een goudstaaf meegenomen heeft naar Afrika en daar verhandelt. Hij herhaalt een aantal keren niet te weten of er in zijn ouderlijk huis ook een goudstaaf aanwezig is geweest. Wel heeft zijn broer een bedrag van fl. 25.000 teruggevonden achter een foto in een lijstje. Het geld is teruggegeven aan de Nederlandsche Bank.

Arie Kant - foto Het Vrije Volk

In de stukken van de rechtszaak over de 3 gestolen goudstaven waar Arie Kant sr. bij betrokken is, blijkt dat geen van die staven ooit bij de familie Kant in huis is geweest. Als er een is geweest, dan is dat dus een vierde of vijfde (gestolen) staaf. De grootte van het gevonden bedrag is wel vreemd. Volgens het rechtbankverslag heeft Arie Kant fl. 4200 gekregen als zijn aandeel in het verkochte goud en dat bedrag is bij hem in beslag genomen.

Als inderdaad fl. 25.000 aan de Nederlandse Bank is teruggegeven, is de vraag waar komt dit geld vandaan ?

Geruchten en speculaties – 2 – : Een geheimzinnige brief.

In juli 2004 ontvangt de redactie van de wijkkrant in de Arnhemse wijk Craneveer een brief van een mijnheer Bakker. In de brief vertelt hij dat hij als kwekeling aan boord is van Loodsboot 19 als die bij Vlaardingen op een mijn loopt.

Hij raakt gewond maar, zo schrijft hij, het lukt hem 7 goudstaven in een plunjezak te stoppen en naar de kant te brengen. Daar verstopt hij de staven en na het bombardement en capitulatie haalt hij de staven samen met zijn vader op. Ze besluiten de staven naar Duitsland te brengen waar een familielid een vooraan-

staande functie bij een bank bekleedt. Ter hoogte van Arnhem worden ze door Duitse soldaten aangehouden en het lukt de zoon nog net de staven te begraven in de mulle grond. Na de oorlog denkt hij nog zelden aan zijn Arnhemse avontuur. Pas na zijn pensionering (in 1986) besluit hij naar de begraven schat op zoek te gaan. Maar ondanks een op een boom aangebracht merkteken lukt het niet meer het goud terug te vinden.

De brief telt vijf kantjes. Veel informatie lijkt te kloppen, zo stelt ook dagblad "De Gelderlander", dat het verhaal naspeurt, vast. Ik heb de brief gekregen en de feiten die Bakker noemt geanalyseerd. Mijn conclusie is dat de heer Bakker een geweldig verhaal heeft geschreven, maar dat het op een aantal punten niet strookte met de werkelijke geschiedenis.

De belangrijkste afwijking is het aantal staven: Bakker schrijft er 7 begraven te hebben en dat is knap als er nog maar 6 kwijt zijn.

Geruchten en speculaties – 3 – : Een anoniem kluis in de Amsterdamsche Bank.

Op de Stationsweg, op de plaats waar nu etalages zijn van de ABN/AMRO-bank, ten noorden van het gesloten postkantoor, bevindt zich voor de fusiegolf van die bank het gebouw van de Rotterdamsche Bankvereniging.

Begin jaren '60 maakt het oude gebouw plaats voor een nieuw kantoor.

In de bank is een aantal privékluisjes. De meeste keurig op naam maar van enkele is de eigenaar anoniem. Als de kluisjes – bij de sloop – worden ontmanteld, lukt het niet alle eigenaren te achterhalen. In één van de kluisjes – zo gaat het verhaal – ligt een goudstaaf waarvan

Rotterdamsche Bank op de Stationsweg in Sliedrecht

het nummer correspondeert met dat van een van de nog ontbrekende baren goud.

Zo eindigt het ware goudkoortsverhaal.

Met tussenpozen heb ik de afgelopen jaren informatie verzameld over dit onderwerp. Daarbij is steeds de hierboven afgebeelde foto centraal geweest. In de Baggerfestivalkrant van 2006, AD/De Dordtenaar in hetzelfde jaar en in De Oud Rotterdammer (maart 2008) is de foto geplaatst en heb ik lezers gevraagd me te helpen bij het vinden van de namen van deze mannen.

Alle namen bij de foto is (nog) niet gelukt. Wel duiken herhaald en met grote stelligheid de namen op van de drie mannen op de voorgrond. Het zijn bijna zeker (v.l.n.r.) schipper Arie Kant, dekknecht Jo Schild en – keurig in het pak - Piet Schot, medewerker van de Nederlandsche Bank. Over de twee mannen op de achtergrond zijn de meningen verdeeld; een van de twee is mogelijk Dirk van Eijl, die een stuk jonger was dan schipper Kant. Maar een buurtbewoner uit die tijd herkent de jonge Dirk van Eijl niet van de foto.

Misschien dat deze publicatie de laatste raadsels over de foto wegneemt.

Naschrift

Bij het schrijven van dit artikel heeft Ronald Dijkstra meegelezen.

Ronald (wonend in Uithoorn) is te beschouwen als deskundige als het gaat om Loodsboot 19. Binnenkort verschijnt van zijn hand een boek, waarin de hele geschiedenis van de loodsboot aan de orde komt. Daarbij horen ook de taken die de loodsboten uitvoerden en natuurlijk wat er met het goud is gebeurd.

Verder vraagt u zich mogelijk af hoe “kies” het is om in dit artikel namen van betrokkenen voluit te noemen. Ik heb die vrijheid genomen, omdat in de verslaglegging van de gebeurtenissen (o.a. De Merwestreek uit die jaren) de mannen ook met naam (en soms toenaam) worden genoemd.

Opname gemaakt omstreeks juni 1946 aan boord van de Sliedrecht IX.

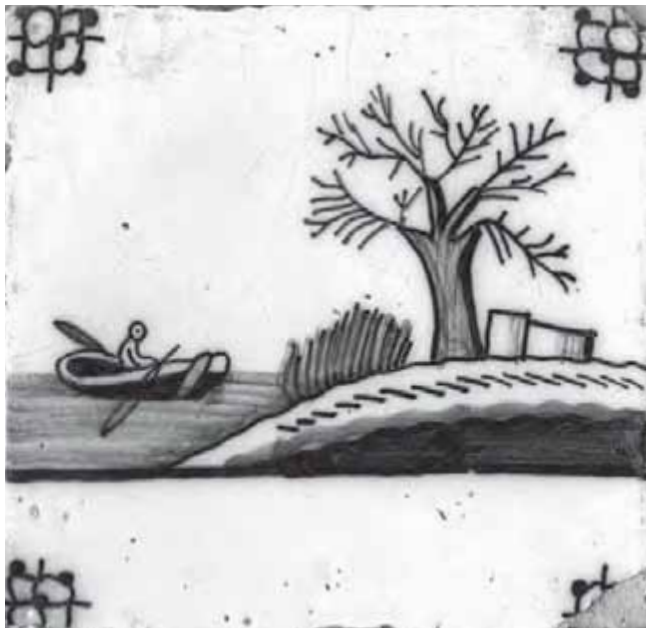
'OP DE POLDER'

Dick de Jong

In Diep nummer 12, het cultuur historisch magazine van Dordrecht en de regio, staat in een gemarkeerde lay-out het volgende artikeltje:

De perenboom – een in het oog-springend kaartdetail

Na de Sint Elisabethsvloed van 1421 komen toch al weer vrij snel delen van het achterland boven water. De eerste delen liggen direct ten zuiden van en langs de rivier de Merwede. Het betreft hier restanten van een oude rivierdijk. Op een kaart uit het begin van de 16e eeuw staat bij dit gebied nog wel de naam Houweningen maar al gauw daarna staat op de kaarten in het gebied en bovenop het dijkrestant een boom aangegeven met de tekst 'Peerboom' en direct ten noorden daarvan staat een gebouw of huis. Hier ligt de huidige polder 'Ruigten bezuiden den Perenboom' en het in 1421 verdronken dorp Houweningen.

Mij intrigeerde dat artikeltje, omdat ik zes jaar lang van huis naar school en terug elke schooldag naar de overkant van de rivier heb lopen kijken. Dat gebied vond ik spannend. Weet niet waarom, maar toen ik op mijn negende jaar het boek las van de jeugdboeken-schrijver L. Penning over de 72 hier verdronken dorpen (welk aantal naar ik later begreep schromelijk was overdreven) begreep ik die spanning. Daar was wat gebeurd. Vroeger. Lan-ge tijd terug.

Als de grens van je woonplaats wordt gevormd door een - in dit geval brede - rivier, is dat een abrupte grens. Of een 'harde' grens. Dat wil zeggen een grens die niet zonder hulpmiddelen te overschrijden is. De andere kant van de rivier werd door de inwoners van Giessendam en Neder-Hardinxveld vaak 'op de polder' genoemd. Of '(aan) de overkant'. Soms met de toevoeging 'van de rivier'. Daar woonden vier gezinnen, akkerbouwboeren, die voor 'het sociale leven' waren aangewezen op onze kant van de rivier. Die boeren waren - zoals dat bij een rivier altijd wordt aangeduid - van boven naar beneden Boersma, Groeneveld, Kalis en Kadijk. Intussen zijn ze allemaal van de polder verdwenen. Hun land moest worden opgeofferd voor het water. Voor natuur. Gecultiveerde natuur. Gemaakte natuur.

Tot in het begin van de 15e eeuw was hier de Grote Waard. Een rijk ingepolderd gebied, waar welvaart heerste. Daar was het toen een Gouden Eeuw. Tot in 1421 het water kwam bij een zware noordwesterstorm. Dat gebeurde in de nacht van 18 op 19 november, tijdens Sint Elisabethsdag. In de tijd daarna zijn pogingen gedaan om de dijken te herstellen en het water van het land te krijgen. Maar het mocht niet baten omdat er in 1425 een tweede Sint Elisabethsvloed kwam, die alles verzwoeg. De bevolking die beide vlooden had overleefd vertrok uit het gebied naar omliggende streken. Dat ging niet ineens, maar geleidelijk. Eerst hoopen ze nog dat nieuwe dijken nieuw land zou opleveren. Maar de stormvlooden waren te krachtig geweest.

Ook in Giessendam en Hardinxveld zullen inwoners van de Grote Waard een plaats gevonden hebben om vanuit het niets opnieuw te beginnen. Namen als Van Houwelingen, lijken wel erg op Houweninge, één van de voormalige dorpen in dat gebied. Waar die naam vandaan komt, weten we niet. Misschien herinnert de naam ons wel aan de monding van de oude Linge, die ooit toch ergens in de buurt van Gorcum of Hardinxveld in de Merwede (die toen misschien wel zuidelijker liep) moet hebben uitgemond. Het verbaast me dat die naam (Van) Houwelingen niet voorkomt in het standaardwerk 'Achternamen in Nederland & Vlaanderen' (Den Haag, 2006). (Van) Houweninge(n) wel.

In het verlaten gebied van de Grote Waard ontstond een gigantische binnenzee. Oudere inwoners van de Alblasseraard noemen onze rivierdijk langs de Merwede nog wel de zeedijk. Deze watersnoodramp was er een van de ergste soort. Later bleek dat door de Hoekse en Kabeljauwse wisten het dijkonderhoud sterk was verwaarloosd. Het Kabeljauwse Dordrecht had kort daarvoor het Hoekse Geertruidenberg gebrandschat (als onderdeel van de oorlogshandelingen een schatting opgelegd op straffe van plundering en inbrandsteking). Ook zouden er binnendijs tegen de dijk gelegen stukken grond zijn afgegraven voor de winning van zout uit laagveen, de zogenaamde moertering. Dat vinden we nog terug in diverse namen, zoals Moerdijk.

Wat de natuur genomen had, gaf de natuur ook weer terug. Het door de stroming van de rivieren meegevoerde zand begon zich af te zetten tegen natuurlijke obstakels. En toen het gebied in de 16e eeuw een rijke visgrond bleek, waar heel veel grote zalmsteken werden geplaatst, bleef het aangevoerde natuurlijke materiaal achter die steken haken. Totdat het zover was aangegoeid dat het bij eb boven water bleef. Overal ontstonden zandbanken. Daar begonnen biezen op te groeien. Hele bossen. Gevolgd door andere beplanting. Maar riet en biezen bleef er de boventoon voeren. De Biesbosch.

Totdat er in de 19e eeuw werd gezocht naar een manier om het water van de Waal en de Boven Merwede sneller naar zee te voeren. Ik zeg dat hier in enkele woorden, maar het was een zwaar 'gevecht' tussen waterstaatsdeskundigen en bestuurders, dat decennia duurde. Daarover vertel ik u wellicht later nog eens iets. De lange discussie leidde ertoe dat er tussen 1861 en 1874 een kanaal werd gegraven van Werkendam (= tegenover Boven-Hardinxveld) naar het Hollands Diep, de Nieuwe Merwede. In feite een kunstmatige rivier.

Dit had weer tot gevolg dat de Biesbosch van toen in twee delen werd gesplitst. De Brabantse Biesbosch en de Hollandse Biesbosch. De laatste wordt ook wel Dordtse Biesbosch of Sliedrechtse Biesbosch genoemd. Dat is de overkant, waar ik in het begin van dit artikel op doelde.

Toen ik destijds bezig was aan het boek 'Hardinxveld en de riviervisserij' liep ik aan tegen een kaartenverzameling, de Hingmancollectie. Mij ging het toen om de kaarten met de talloze zalmsteken in de verdronken waard, aan de toenmalige overkant van de rivier. Het begin van de overbevissing, waardoor uit economisch oogpunt de zalmstand onnodig werd uitgedund. Een probleem waar we op alle gebieden van natuurlijke bronnen nog steeds mee worstelen. Om de een of andere manier is een mens niet genegen om rekening te houden met de na hem (of haar) komende generatie.

Een van de tekeningen uit die verzameling ging over het bestrijden van een visrecht. Een visgrens in feite. Die visgrens liep tussen twee hoge punten in het landschap. Een kerktoeren en een perenboom. Het was weliswaar niet in de polder met die mooie naam, maar het geeft wel aan waarom een simpele perenboom een naam kan geven aan een gebied. Voor die tijd, toen andere mogelijkheden en meetinstrumenten ontbraken, een uitgerekende mogelijkheid om iets 'in kaart' te brengen. Simpelweg, omdat hoogten in het landschap nu eenmaal van verre te zien zijn.

DORPSBEHOUDPAGINA

Vooraf

Als we aan een willekeurige inwoner van Hardinxveld-Giessendam de vraag voorleggen: 'Noem eens iets cultureels in ons dorp', dan zal het in veel gevallen stil blijven. We zijn zo verknocht met wat we elke dag om ons heen zien, dat we het niet eens meer opmerken. Maar als we even nadenken, is er best veel te noemen. Dat kan ook niet anders voor een dorp aan de rivier, waar bedrijvigheid al eeuwenlang de gewoonste zaak van de wereld is. Gewoon goed rondkijken en je oren en ogen de kost geven...

Industrieel erfgoed

Al weer enkele jaren terug heeft er op initiatief van de stichting Het Groene Hart een onderzoek plaatsgevonden naar de restanten van het industrieel erfgoed langs de Noord en de Merwede. Er verscheen zelfs een boekje en bij het doornemen daarvan was de 'ah-erlebnis' niet van de lucht. Echter er is weinig concreets mee gebeurd en het gevolg is dat er binnen afzienbare tijd weer meer industrieel erfgoed zal zijn verdwenen. Dat geldt zeker voor 'de oude Hosta-co', die intussen al met de grond gelijk is gemaakt.

De loods waar de Hostaco was gevestigd (foto Ewoud Klop)

Hooipers – Hostaco – Bühler

Halverwege Peulenstraat-Zuid stond een loods. De wat markante vormgeving verraadt dat deze voor de Tweede Wereldoorlog moet zijn gebouwd.

Ooit was er op deze plaats een hooipers, die werd geëxploiteerd door de familie Van Noordennen. Dat was in een tijd dat boeren nog niet zelf over een – verrijdbare – hooipers beschikten. Ze brachten hun hooi naar de vaste

pers en haalden er de gebundelde pakken - die er toen heel anders uitzagen - weer op. Van Noordennen handelde in hooi en nog veel meer. En bezat zo'n pers.

Op enig moment is op die plaats een loods gebouwd. Voor de Hostaco. Dat was een carrosseriefabriek, waarvan de heer H. Albronda directeur was.

We weten dat er in 1944 een fabriek van transportmiddelen in Hardinxveld was, die door H. Albronda werd geleid. We weten ook dat in de oorlog enkele vrijgelaten Merwedegijzelaars hier aan het werk zijn gegaan. Het verhaal gaat zelfs dat Albronda bij die vrijlating als pleitbezorger was opgetreden. Enkele jaren na de oorlog verhuisde het bedrijf naar de oude ijzergieterij, op de plaats waar nu het gemeentehuis staat.

Intussen is ook bekend dat de uit Dordrecht afkomstige Albronda in de jaren vijftig in Rotterdam onder de naam Alweco bromfietsen maakte, met als merknaam Bambino. Ook ging hij auto's fabriceren. De Bambino-auto kwam voort uit het faillissement van Fuldautomobil (een driewielige dwergauto), waardoor de importeur (Hostaco, onderdeel van Alweco), een op de Fuldautomobil gebaseerde auto, de Bambino Sport presenteerde op de RAI van 1957. Het publiek was echter niet in dit voertuig geïnteresseerd, waarna men een vierwielige versie ontwikkelde. Toen bleek dat ook hiervoor geen bestellingen kwamen, ging het moederbedrijf verder met de fabricage van transportmiddelen en bromfietsen. Wellicht zijn er in de Hardinxveldse Hostaco onderdelen gemaakt voor de andere fabrieken, elders in het land. De hoofdvestiging van Alweco was in Veghel.

De Bambino Sport (Foto Wikipedia)

Ongetwijfeld heeft het iets te maken met dit bedrijf dat Matthijs de Jong, een broer van Dirk de Jong van De Jong's Kruiwagens, hier metalen kruiwagens ging maken. Onder de naam Matador werd er later in Helvoirt een nieuwe fabriek geopend, waar nog volop kruiwagens worden gemaakt.

Nadien hebben er veel andere bedrijven in het pand gezeten. Dat is intussen allemaal geschiedenis. Ook de loods is historie geworden.

Bankje Trijntje

In de vorige bijdrage kon u lezen over het door Pro-rail aan de gemeente geschonken bankje aan de westelijke Giessendamse Tiendweg. De Stichting Dorpsbehoud heeft de gemeente gevraagd hier een informatiebord bij te plaatsen. De tekst ligt al geruime tijd te wachten, maar er is bij de gemeente geen budget beschikbaar voor de realisatie. Intussen is tot overmaat van ramp het bankje wat aan het scheef-zakken. Het kan niet altijd meezitten...

'Oude' dia's

De Stichting Dorpsbehoud heeft jaren terug een uit-gebreide diaserie gemaakt van Hardinxveld-Giessendam anno 'toen'. Het eerste deel van de klus werd uitgevoerd door de bestuursleden H.A. de Kok en D.C. Strop. Later werd dit afgemaakt door de vrij-willigers E. Klop, F.C. Klop, J. de Boon en R.A. van Rossum.

Ingaande het volgende mededelingenblad gaan we hier eens aandacht aan schenken door aan de hand van een dia te vertellen over de plaatsgevonden veranderingen.

Overleg met de gemeente

In het afgelopen halfjaar heeft er meerdere keren overleg plaatsgevonden tussen de gemeente Hardinxveld-Giessendam en de Stichting Dorpsbehoud.

In één daarvan ging het over de plaats waar de Hema een vestiging wil openen. Op die plaats staat namelijk een gemeentelijk monument. De gemeente heeft dit de architect duidelijk

Een scheef bankje zonder bord (foto Ad van der Vliet)

gemaakt. Voor de nadere uitwerking hiervan zal de gemeente de architect met de Stichting Dorpsbehoud in contact brengen.

In een ander overleg, dat meer van algemene aard was, is onder andere gesproken over het herijken van de gemeentelijke monumentenlijst. Op dit moment wordt bekeken hoe dit in gezamenlijk overleg kan worden voorbereid. Beide partijen hebben aangegeven dit soort informele gesprekken bijzonder op prijs te stellen.

Routes

Op dit moment is de route Neder-Hardinxveld nagenoeg gereed. Een route om fietsend of wandelend langs beeldhouwwerken, monumentale panden en mooie plekjes te gaan en daarbij te lezen over wat daar nu zo bijzonder aan is.

Wel moet er nog een mogelijkheid worden gevonden om deze te gaan uitgeven. Hierover moet met de gemeente nog nader worden overlegd.

Giessenzoom

Over het wandelpad 'De oude Achterdijk' zijn voor zover bekend geen ontwikkelingen.

De Drie Zalmen

Hoog water tussen 1 oktober en 1 april is heel normaal voor een riviergemeente. Het was de afgelopen winter weer eens als vandoors. Veel was ondergelopen. De Avelingen vormde een binnen'zee'. Ook hier op de foto hoog water, nabij 'de kromme krib', ergens tegenover de zwarte schuur bij de grindberm. Grindberm en zwarte schuur zijn al lang geschiedenis. Maar het beeld ter plaatse herrijst wel mooi uit het water.

Bomenbeleid

Hier en daar is de afgelopen tijd best wat gekapt, gerooid en gesnoeid. Inzake het meest oostelijke stuk van de Parallelweg hoorden we iemand de opmerking maken dat daar wel erg spontaan een zand-bak aan het ontstaan is. Dit alles gebeurt volgens het Bomenbeleidsplan van de Gemeente Hardinxveld-Giessendam. De gemeente heeft de Stichting Dorpsbehoud dit plan zelfs ter nadere advisering voorgelegd.

Overal waar bomen zijn weggehaald komen andere of is ruimte ontstaan om de resterende meer 'groei' te geven. Soms is het zelfs nodig dat de bestaande grond tot op een bepaalde diepte wordt afgegraven, om de nieuw te planten bomen voldoende leefbaarheid te geven. Wij van de Stichting Dorpsbehoud Hardinxveld-Giessendam zijn benieuwd naar het resultaat.

Het door Marcus Ravenswaay gemaakte beeld, door de heer M.B. Vogel aan de gemeente geschonken, staat in het grijze woeste water (foto Ewoud Klop).

INGEK(N)OPT kort nieuws van Museum De Koperen Knop

Dick de Jong

Vaste museumpagina

De tweede editie van deze vaste bijdrage aan het Mededelingenblad. In de vorige bijdrage stonden enkele op-roepen. Hierop kwam echter geen enkele reactie. We rekenen erop dat dit nu wel het geval zal zijn. Alleen al om van u te horen wat u van de bijdrage van het museum in het Mededelingenblad vindt. Anders kunnen we er be-ter mee stoppen... Dus: bellen, schrijven, mailen. Dat kan via het secretariaat van de Historische Vereniging.

Bijzondere museumgast

Toen museumvrijwilliger en HV-bestuurslid Jaap van Houwelingen op 9 maart van dit jaar de verlichting op het museumdepot uit ging

Foto: Jaap van Houwelingen

doen, ontwaarde hij een wel heel bijzondere gast. Deze slechtvalk, die door het raampje boven in de voorgevel van het hoofdgebouw het depot kwam inspecteren. De volgende morgen troffen de dames van de Textielwerkgroep de valk aan op een

naast het museum geparkeerde aan-

hanger. Mogelijk is het dier tijdens zijn reis vermoeid of gedesoriënteerd geraakt. Nadien is de vogel niet meer gezien.

'Trijntje' is welkom

Op het moment dat u dit leest is het paviljoen van de archeologie van de Betuweroute al grondig verbouwd. Dankzij de inzet van Piet Boer en Jaap van Houwelingen. Pas nu die klus gereed is, gaan we 'Leiden' benaderen met de definitieve vraag om de replica van Trijntje in bruikleen te krijgen. Er komt ook een wandelroute met brochure tussen het museum en de vindplaats van Trijntje.

Digitale nieuwsbrief

Elke twee maanden brengt De Koperen Knop een digitale nieuwsbrief uit. Deze verschijnt in het begin van de oneven maanden. Deze

nieuwsbrief wordt gratis gemaild naar iedereen die zich hiervoor heeft opgegeven. Wilt u deze digitale nieuwsbrief ook ontvangen, dan kunt u dit doorgeven op het email adres koperen-knop@gmail.nl.

Wie geen internet heeft kan in de maanden januari, maart, mei, juli, september en november telkens een geprinte versie ophalen in het museum.

'Nieuwe' boerenwagen

Sinds enkele maanden staat in de wagenshuur van het museum een andere boerenwagen. De oude was een bruikleen van het Boerenwagenmuseum te Buren. Deze moest worden geres-taureerd. Dankzij bemiddeling van het boerenwagenmuseum staat er nu een echte Zuid-Hollandse boerenwagen. Een heel mooi exemplaar, van Jan van Asperen uit Alblasterdam.

Melkkoker

Ziet u hem nog voor u? Een hoge pan van zo'n twee liter, met een oor. En een vulkaanvormig deksel, met grote gaten erin. Geëmailleerd (rood, blauw, groen of geelachtig wit) of van aluminium. Soms grijs gewolkt of nog anders gekleurd. De melkkoker stamt uit de tijd van voor de koelkast. Elke dag kwam de melkboer langs, met een grote emmer melk. Hij kwam achterom en vulde de melkkoker. Met losse melk. Omdat losse melk snel bedierf en zuur werd, moest de melk kort na de aankoop worden gekookt. Daarbij bestaat het gevaar van overkoken. Daarom zo'n hoge pan, dan kun je nog snel de pan van het vuur nemen. Ook het deksel is bedoeld om de eer-ste overkook op te vangen. De melk kwam omhoog door het grote gat in het midden en vloeide dan terug in de pan door de kleine gaatjes. Dit bleek echter theorie. Beter werkte een speciaal ontworpen 'melkkokerinzet', die ook weer in allerlei vormen op de markt verscheen.

Intussen is het allemaal geschiedenis. Zelfs het losse melk halen bij de boer is aan het verdwijnen. En de fase van melk in een plastic zak lijken we ook al weer achter ons te hebben gelaten.

Exposities

HOLLANDSE SOUVENIRS

02.07.2011 t/m 17.09.2011

Groeten uit... Herkenbare aandenkens, meegebracht voor de thuisblijvende familieleden, of om zelf een herin-nering te hebben aan een leuke vakantie, ergens in Nederland. Ze vormen verzamelobjecten of roepen nostalgische gedachten op. Een heerlijke zomerexpositie over een leuk onderwerp.

LUDOVICUS VAN EIJNATTE

02.07.2011 t/m 17.09.2011

Beelden in de museumtuin van deze beeldend kunstenaar uit Breda. Het thema van de tentoonstelling is tijdloze vormen in steen. De beelden zijn ook te koop, evenals een aantal niet geëxposeerde kleine beeldjes.

STAD & LANDSCHAP

24.09.2011 t/m 05.11.2011

Kunst in de ruimtelijke ordening staat centraal in deze expositie. Beeldend kunstenaars, fotografen, architecten, landschapskundigen en projectontwikkelaars laten hun beleving van stad & landschap zien. Het werk is ook te koop.

OGEN BEDROGEN

19.11.2011 t/m 29.01.2012

Tekeningen en afbeeldingen die iets laten zien wat er niet is, of wat anders is dan we zien, vormen de basis voor deze bijzondere expositie. Denk maar aan de bekende tekeningen van Escher, maar dan vooral ook van andere beeldend kunstenaars.

Het expositieprogramma is verder rond tot en met begin 2013. Daarover de volgende keer meer.

Overige museumactiviteiten

3 september 2011: Sponsor- en vrijwilligersbarbecue (voor genodigden)

10 september 2011: Open monumentendag met workshops voor kinderen

oktober 2011: Herfst in het museum

11 en 12 november 2011: Antiek- en brocantedagen

vanaf 7 december 2011: Kerstsfeer in het museum.

Communicatie

Nog steeds komen er bezoekers in De Koperen Knop die denken dat het museum en de Historische Vereniging één en dezelfde organisatie is. Of zelfs dat het museum van de Historische Vereniging is. Daarom nog een keer de uitleg. Het museum en de vereniging zijn twee naast elkaar functionerende instellingen.

Precies zoals op veel andere plaatsen in Nederland. Bijvoorbeeld in Gorinchem waar het Gorcums Museum en de Historische Vereniging Oud-Gorcum ook naast elkaar functioneren. In vrijwel alle gevallen geldt wel dat ze niet alleen naast elkaar functioneren, maar dat ze elkaar ook aanvullen.

Hier komt bij dat De Koperen Knop een bedrijf is, vooral zakelijk georganiseerd. Aan het hoofd staat een benoemd directeur en er zijn twee besturen. De Stichting Eigenaren, bestaande uit ondernemers, die pand en grond in bezit heeft en om niet in gebruik geeft aan de gemeenschap van de Alblasserwaard. Daarnaast is er de Stichting Vrienden, grotendeels bestaand uit ondernemers, die zorg draagt voor de exploitatie en de financiering. Die financiering komt vooral van sponsors. En één van die bijna 130 sponsors is weer de Historische Vereniging. We werken dus naast elkaar, onder het motto: samen zijn we sterk!

Oproep

In het museum werken zo'n 120 vrijwilligers, in veel verschillende functies. Op dit moment zijn er enkele vacatures voor suppoosten. Zij ontvangen als gastvrouw en gastheer de bezoekers, vanuit de receptie, de koffiekamer of als toezichthouder. De enige voorwaarde is dat een suppoost vooral representatief moet zijn. Wie interesse heeft, kan een afspraak maken en eens komen praten met de museumdirecteur, Alida de Jong-Ambachtsheer.

MUSEUM DE KOPEREN KNOP

Binnendams 6

3373 AD Hardinxveld-Giessendam

0184-611366

www.koperenknop.nl

OPEN: dinsdag t/n vrijdag 13.00-17.00 uur

zaterdag 11.00 -17.00 uur.

RECENSIES

Jany Dubbeldam-van der Waal van Dijk

Over hoepmaken gesproken (dvd)

Gert Romijn

Over hoepmaken gesproken en wat nog meer ter tafel komt. De ouderen weten dit nog wel, maar voor de volgende generatie is het al lastig. Wat was dit? Achter het museum De Koperen Knop is nog een stukje griend dat van tijd tot tijd wordt gehakt. De slieten worden geschild, gebogen en tot hoepen gemaakt. Jan Stam was daar wekelijks te vinden om het oude ambacht van hoepmaken levend te houden. De bezoekers werd in geuren en kleuren verteld over dit werk en waarvoor de hoepen dienden. Soms namen de gesprekken een verrassende wending, mooi om aan te horen. In de loop der jaren heeft Gert Romijn veel opnames gemaakt van het hoepmaken en alles wat er om heen gebeurde. Deze zijn nu verzameld op deze dvd. Het resultaat is een prachtig en soms ontroerend document over een man die met veel liefde over zijn bijna uitgestorven beroep kon vertellen.

Verkrijgbaar bij o.a. Museum De Koperen Knop en Gert Romijn

Macht en armoede aan de rivier

Carla Jonker

Carla Jonker was altijd al geboeid door andere culturen. Dit heeft waarschijnlijk haar keuze voor de studie sociale en culturele antropologie beïnvloed. Eind jaren zestig ontstond op het Antropologisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam het idee om onderzoek te doen in de Alblasserwaard. Carla Jonker streek neer in Ameide en Tienhoven. Zij deed daar onderzoek naar de verzuiling, politiek, kerk, onderwijs, sociale controle en de ontwikkelingen die op deze terreinen plaatsvonden in de periode 1870 – 1940. Zij kreeg daar alle medewerking

van de bewoners die haar hun herinneringen en familiegeschiedenissen toevertrouwden.

Het resultaat is een lijvig boekwerk geworden, heel interessant om te lezen. Immers de ontwikkelingen op elk gebied vonden niet alleen in Ameide en omstreken plaats, maar zeker ook in de rest van Nederland, dus ook in Hardinxveld-Giessendam.

ISBN 97-890-9025424-1

Verkrijgbaar bij de Stichting Carla Jonker: De Geer 7a, 4233 HX Ameide. Tel. 0183-601886 e-mail: info@stichtingcarlajonker.nl Prijs: € 17.50 Verzendkosten: € 7,50

Pa, vertel's over je tijd in Indië!

Barend van Houwelingen

Als dienstplichtig soldaat werd Barend van Houwelingen uitgezonden naar Nederlands Indië. In eerste instantie voor anderhalf jaar. Dit werd al gauw 'voor onbepaalde tijd'. Pas na ruim drie jaar kwam hij weer thuis. Gedurende die Indische jaren heeft hij een dagboek bijgehouden. Nu, meer dan zestig jaar later, Barend van Houwelingen is inmiddels 85 jaar, is het op aandringen van een van zijn dochters in drukvorm uitgegeven. Hij heeft er destijds, net als alle Indië-veteranen, weinig over kunnen praten. Het is een boeiend verslag van gebeurtenissen waar het vaderland in die jaren geen weet van had.

ISBN 978 90 8666 187 9

Verkrijgbaar bij de schrijver van dit boek: B. van Houwelingen, Voordijk 46, 4209 SE Schelluinen. Tel. 0184-651239 Prijs: € 15,95

Een Augustijnenklooster van aanzien

Herman A. van Duinen

Een Augustijnenklooster van aanzien, met als ondertitel: Conventus sancti augustini dordra-

cencis 1275 – 1572. Zo luidt de titel van het Jaarboek 2010, uitgegeven door de Historische Vereniging Oud-Dordrecht. Het vroegere

Augustijnenklooster is al meer dan 700 jaar een baken in de stad. In de volksmond en officieel heet dit kloosterterrein Het Hof. In de periode 1275 tot 1572 veranderde er niet zoveel. Toch genoeg om er een heel boek aan te wijden.

In 1572 veranderde het kloostercomplex

totaal van karakter. Dordrecht werd protestants en de kloosterlingen vluchtten het land uit, waarschijnlijk naar Brussel. Sinds die tijd werden in Het Hof de Statenvergaderingen gehouden, eerst onder leiding van prins Willem van Oranje, die er zelfs enige tijd gewoond heeft.

ISBN 978-90-812135-6-1

Uitgegeven door Oud Dordrecht

De Kronieken van de Schaakvereniging Sliedrecht 1935 – 2010

Jerry van Rekom

Deze uitgave van de schaakvereniging Sliedrecht beschrijft in chronologische volgorde de geschiedenis van de vereniging gedurende vijfenzeventig jaar.

Dit was vooral mogelijk door de uitstekende geschiedschrijving, vooral door P.C. Parel verricht. Bijna alle wetenswaardigheden zijn vanaf 1935 nauwgezet beschreven, niet alleen de 'schaakfeiten', maar ook het wel en wee van de leden wordt beschreven. Zo vinden we de belevenissen in dit boek van de heer

P.C. Parel, een van de slachtoffers van de Merwedegijzelaars, evenals die van Bas van der Starre, beschreven door zijn dochter Anja.

Voor liefhebbers van de schaaksport de moeite waard!

ISBN 978-90-815904-1-9

Te bestellen door overmaking van € 28,- naar 35.93.01.770 t.n.v. penningmeester Schaakvereniging Sliedrecht, met vermelding naam en adres

Riddersporen

Nieky Klaus

Erfgoedcentrum DiEP in Dordrecht heeft ter gelegenheid van de expositie "Riddersporen, herinneringen aan Huis te Merwede", een boekje uitgegeven met dezelfde titel. Het is een deeltje uit de reeks Verhalen over Dordrecht.

Klein maar fijn, zou ik zeggen.

De schrijver heeft de geschiedenis van Huis te Merwede compact en duidelijk weergegeven. De illustraties zijn ook te zien op de wel heel bijzondere tentoonstelling in het Hof.

Deze is nog te zien tot/met 26 juni 2011.

Het boekje is te koop voor € 2,95 in het Hof.

Tenniskampioenen

UIT: Advertentieblad Dordtse Courant (04-01-1918), pag. 4

Burgemeester en Vrouwenkiesrecht.
 Vrijdagavond was er een vergadering van den Nederlandschen bond voor Vrouwenkiesrecht bij den heer C. Dekker te Giessendam. De burgemeester van Giessendam is daar geen voorstander van, zoodat nooit verlof kan verkregen worden tot na tien vergaderingen. Men was dan ook genoodzaakt de vergadering voor tien uur te sluiten. Toen nu de sprekerster mevrouw Staa uit Amsterdam met twee bestuursleden der afdeeling de vergadering verliet, stond de veldwachter op zijn post, maar ook liep er nog iemand, die de dames toeriep: „Je moest thuis zitten werken, in plaats van oproer te maken”. Een der dames, die een weinig hardhoorend is, verstond den man niet en liep naar hem toe. Het was de heer W. Laurens, burgemeester van Giessendam. De dame vroeg hem beleefd wat hij zeide, waarop zijn EdelAchtb. haar loeschreeuwde: „Je moet thuis zitten werken”. Tegelijk gaf hij haar een duw, zoodat ze bijna omviel. Dezelfde burgemeester heeft pas een geldboete gehad wegens mishandeling van een soldaat.
 Er is van het gebeurde bericht gezonden naar den Officier van Justitie.
Dordtsche Crt.

“Die goeie ouwe tijd” Een verslag van een conservatieve en rebelse burgemeester uit Giessendam.

De Hardinxveldse Lown Tennisclub bestaat 40 jaar. Een foto uit 1991 van de jeugdkampioenen L.T.C. Merwede.

Rituelen

Als kinderen hun tandjes wisselen, mogen ze die onder hun kussen leggen en dan komt de tandenfee om ze op te halen en er een kleine beloning, zoals een dubbeltje, voor terug te leggen.

Ouders bewaren de eerste tandjes van hun kroost zorgvuldig.

Een ritueel is een terugkerende, herhalende handeling of viering met een vaak plechtig karakter, die te maken heeft met identiteit. Vaak zijn mensen zich niet bewust van het aantal rituelen dat wij dagelijks gebruiken. Het uitblazen van de kaarsjes op een verjaardagstaart, de religieuze vastentijd en het proosten op iemands gezondheid zijn rituelen.

Er zijn verschillende soorten rituelen. Religi-

euze rituelen markeren vaak een overgang in het leven of tijdens het jaar. Het zijn feestelijke gebeurtenissen, waarbij het individu officieel wordt opgenomen in de religieuze gemeenschap of daarbinnen een ander stadium bereikt. Doop, besnijdenis en bar mitswa zijn hier voorbeelden van. Er zijn ook levensloop rituelen, zoals de tradities bij geboorte, huwelijk en dood. Het eten van beschuit met muisjes is in Nederland een echte traditie. Alleen in Nederland doen we dit, waardoor het uiting geeft aan onze Nederlandse identiteit. Er zijn ook veel alledaagse rituelen. Dit zijn terugkerende gewoonten waar je je niet altijd van bewust bent. Het geven van drie zoenen bij een begroeting of het samen koffie drinken op je werk zijn rituelen met een informeel karakter.

De tentoonstelling Rituelen is tot 26 februari 2012 te zien in Het Schielandhuis te Rotterdam. (tekst overgenomen uit het tijdschrift 'Traditie', jaargang 17, nr.1)

DIPLOME D'HONNEUR

postume Yad Vashem onderscheiding aan Bastiaan van Mill en Heiltje van Mill-den Breejen.

Een brief van Bas van Mill jr.

"Aan het bestuur van de Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam,

Hierbij doe ik u toekomen een kopie van het diploma d'honneur, uitgereikt op 22 oktober 1981, dit jaar dertig jaar geleden, aan Bas van Mill sr. Ik weet niet of u weet dat een Hardinxvelder deze hoge onderscheiding heeft ontvangen, maar het lijkt mij nuttig hieraan bekendheid te geven.

Bas van Mill liep niet te koop met zijn daden uit de Tweede Wereldoorlog, maar op zijn sterfbed heeft hij mij inzicht gegeven in die periode. In Canada wonen nog mensen die er van wisten maar er niet over wilden praten.

Er zijn enkele boeken in mijn bezit, waarin mijn ouders worden aangehaald, o.a. Give Terry a bone. Daarin wordt beschreven hoe een familie via het Kromme Gat naar bevrijd gebied is gevlucht. Ook Crossings 1944-1945 en de Slag om de B2. Ook heb ik contact met een man uit Zwolle die een boek schrijft over zaken waarin mijn vader ook een rol speelde. Jammer genoeg kon ik zijn vragen maar deels beantwoorden. Wel is mij bekend dat mijn vader na de oorlog een lintje zou worden uitgereikt, maar dat hij dit weigerde met de woorden: "Te veel boeven hebben zo'n ding, mij niet gezien". Daarop heeft hij een brief van Prins Bernhard ontvangen die helaas onvindbaar is. Wel heb ik interessante stukken uit die tijd."

Diplome d'Honneur

SCHENKINGEN

Van de redactie

Drs. J. Hoogendoorn uit Laren NH, zoon van de melkboer op de Nieuweweg, schonk twee cd's met daarop een uitgebreid verslag van zijn oorlogsbelevissen. Hoewel deze cd's uitsluitend bestemd zijn voor de familiekring, mag de H.V. de gegevens, na overleg uiteraard, gebruiken.

Mevr. G. Wolting-Wiltschut uit Assen, dochter van 'bovenmeester' Wiltschut, schonk een fotoalbum met schoolfoto's uit de periode dat haar vader hoofd van de Rehobothschool was.

Mevrouw Van Dijk-Ewoud schonk 51 Mededelingenbladen en vier publicaties. Deze verkopen wij als antiquarisch materiaal. Misschien mist u nog uitverkochte exemplaren uit de Historische Reeks.

Van de Historische Vereniging Binnenwaard kregen wij een doos met rouw-trouw-en geboortekaarten uit Hardinxveld-Giessendam.

Van familie Den Uil sigarenmagazijn, originele papieren sigarenzakjes.

De zoon van mevrouw Mes-van Aken bracht allerlei spullen: Een stenen kruik, gevonden onder een huis in Buitendams, dingen van het Oranjehuis, textiel door moeder gemaakt, zoals een kanten bef, bruidstasje (1926), handwerkjes van school, knopen en gespen uit de jaren '50, oud oogglasje en kwartetten van Hardinxveld-Giessendam.

Textiel

Mevrouw M. den Breejen van de Sluisweg schonk een grote verzameling reclameobjecten die haar zoon Martin bij elkaar had gespaard. Alles draagt een naam of slogan van bedrijven, winkels en café's in Hardinxveld en Giessendam. Honderden foto's in mappen, die intussen al zijn gescand.

Gemeentepetten

Sigarettenpijpje Swets

24 aanstekers, 154 balpennen, pennenbakjes, bordjes, gedenkplaten, borstelhanger, video-banden, vaantjes, 25 asbakken, 10 tegeltjes, 3 blikjes, 5 petten waaronder 2 van gemeente-bodes, bekers, klokken, vlaggen, 27 bierglazen, 10 flessenopeners en nog heel veel van alles wat.

Wij willen deze verzameling exposeren op Open Monumentendag, 10 september in herberg 'De Witte Swaen'. Hartelijk welkom!

Anonieme gever: Een delfstblauw gedenktegeltje van de vrouwenvereniging Dorcas.

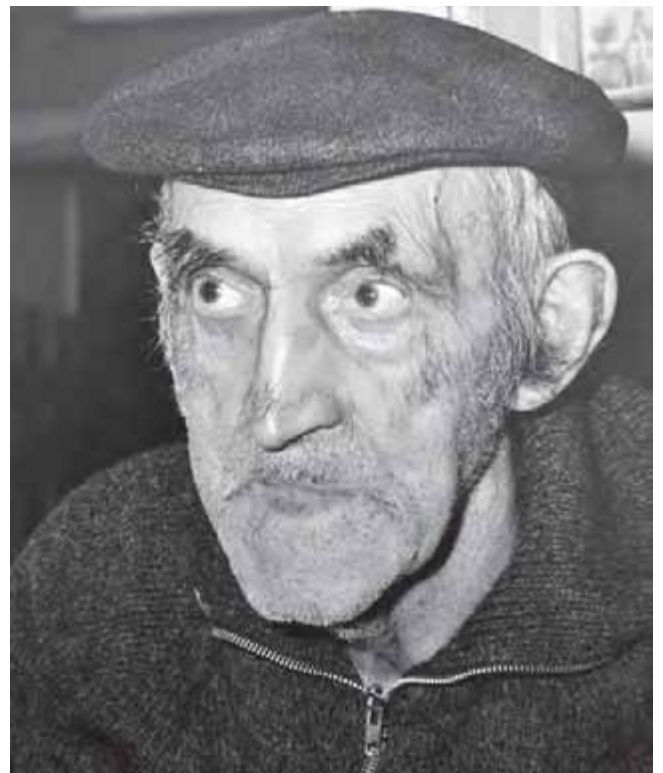
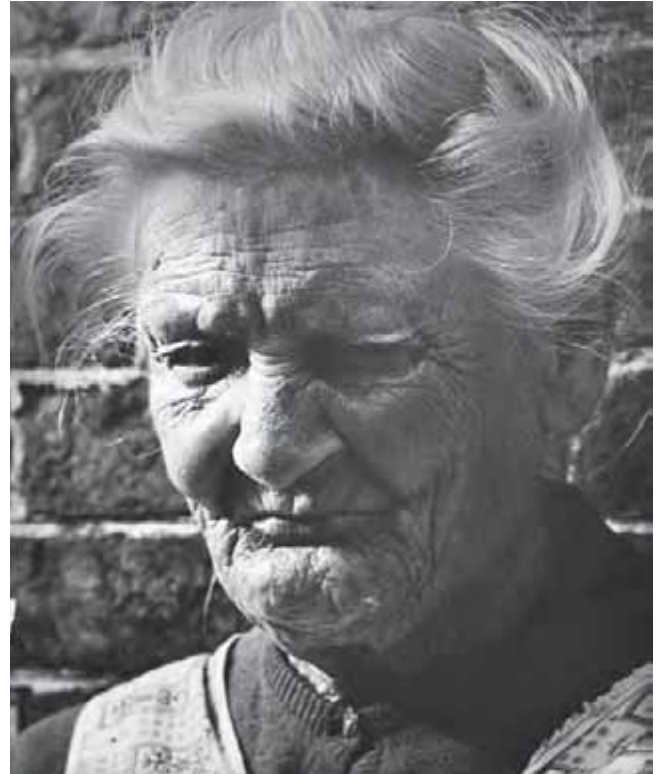
Tegeltje Dorcas

WIE, WAT, WAAR?

De foto in het najaarsnummer 2010 is afkomstig van mevrouw Nederveen - de Waard. Haar man was een zoon van de drogist/schilder Nederveen in de Peulenstraat. De namen van deze twee dames zijn: Links Dirkje Hoogeveen, later Dirkje Nederveen-Hoogeveen (na haar

trouwen met drogist Nederveen)
De rechtse dame is Bartha Nederveen, een zus van drogist Nederveen.

Nu enkele foto's, gekregen van een zoon van dokter Vis. Wie zijn deze mensen?

Wij kregen nog een merkwaardige foto van een soort woonwagentje. In de cirkel aan de zijkant van het wagentje staat: "Cosmopoliet - H.Korporaal - Nederland" Achterop de foto

staan de namen van de personen; v.l.n.r.: J. Scheinig, P.Sterrenburg en H.Korporaal. De vraag is; wie zijn deze mensen, om welke actie gaat het en wat was het doel hiervan?

Bijbel gerestaureerd.

De statenbijbel van Ds. Van Spall, die we enige tijd geleden ten geschenke kregen van de heer Zwanenburg uit Zeist (zie mededelingenblad jaargang 32, nr.1), is inmiddels gerestaureerd. De restauratie werd uitgevoerd door de heer W. van't Zelfde van het Bijbelmuseum te Leerdam. De restauratie bestond uit het aanbrengen van nieuwe koperen sloten die niet meer aanwezig waren en het deels opnieuw verlijmen van het leer van de rug dat in de loop van de tijd beschadigd was geraakt. Hiermee is de bijbel weer geheel in originele staat teruggebracht en daarmee een pronkstuk in onze verzameling.

UITGAVEN IN DE HISTORISCHE REEKS EN SPECIALE UITGAVEN VAN DE HISTORISCHE VERENIGING HARDINXVELD-GIESSENDAM

1. Buitendams 4 (1778-1978).....	€ 2,25
2. Molens van Hardinxveld-Giessendam.....	€ 3,85
3. Den Eendenbout (opgraving in een woonheuvel).....	€ 3,85
4. Het stoomgemaal.....	uitverkocht
5. Makelaars van Hardinxveld-Giessendam.....	€ 3,85
6. Buitendams 118 (Giessendamse boerderij).....	uitverkocht
7. 700 jaar Dam.....	€ 3,20
8. Parlevinkers.....	uitverkocht
9. Rondom de Giessen.....	uitverkocht
10. Swets tabak en daar blijf ik bij.....	€ 6,60
11. Hardinxveld en Giessendam in de Franse Tijd.....	€ 5,65
12. Café Schalk.....	€ 5,65
13. 100 jaar boemelen.....	uitverkocht
14. De Hongerwinter.....	€ 6,60
15. De Hennepteelt.....	€ 4,40
16. Het kleine monument in Hardinxveld-Giessendam.....	€ 5,45
17. Dijken en doorbraken.....	uitverkocht
18. Aan d'n dijk.....	uitverkocht
19. Gemeentehuizen van Hardinxveld-Giessendam.....	€ 2,25
20. Ievers tussen Kaoi en Kloeve...deel 1.....	uitverkocht
21. Aart van Bennekum, kunstenaar.....	€ 6,80
22. Herinneringen aan oorlogstijd.....	uitverkocht
23. 100 jaar Nederlandse Protestantenbond.....	uitverkocht
24. Ievers tussen Kaoi en Kloeve, deel II.....	€ 6,80
25. Uit de pen van tante.....	€ 6,80
26. De watersnood van 1953.....	uitverkocht
27. Schuttevaer en Binnenvaart.....	uitverkocht
28. De Crisisjaren in Hardinxveld en Giessendam.....	uitverkocht
29. Vrouwenrecht en liberalisme aan de Merwedijk.....	€ 6,60
30. De 50ste mei.....	uitverkocht
31. De samenvoeging van Giessendam en Hardinxveld.....	€ 8,85
32. C. Baardman, de schrijver en zijn werk.....	€ 7,95
33. Het Langeveer.....	€ 6,60
34. De Indiëgangsters.....	€ 12,50
35. 1899-1999 Nieuws van honderd jaar geleden.....	€ 6,80
36. De Peulenstraat in 1950.....	uitverkocht
37. Groeten uit Giessendam.....	€ 8,25
38. De historie van het pand Buitendams 4.....	€ 6,50
39. Nievers was den dijk echt recht.....	€ 9,20
40. Groeten uit Boven-Hardinxveld.....	€ 8,90
41. Kleine zaken van een kleine kerk, Gereformeerden in Hardinxveld.....	€ 9,80
42. Groeten uit Beneden-Hardinxveld.....	€ 8,90
43. 150 jaar Openbaar Onderwijs in Hardinxveld-Giessendam.....	€ 8,90
44. Merwedegijzelaars, slachtoffers van de razzia van 16 mei 1944.....	€ 8,75
45. Marius Donk, leven en werk van een gedreven architect.....	€ 8,50

OVERIGE UITGAVEN:

Het Verleden Nu (fotoboek).....	€ 11,35
Buitendams huis-ter-om-op.....	uitverkocht
Een wandeling door Binnendams.....	€ 6,80
Van Geslachte tot Geslacht uitg. van de Herv. Kerk G'dam en H'veld.....	€ 15,90
H'veld en G'dam, van vissers- en hoepmakersdorpen naar industriegemeente.....	uitverkocht
Hardinxveld en de riviervisserij.....	€ 20,40
Rehobothschool 1860-1985.....	uitverkocht
Van hondekarren en hobbelsbussen.....	uitverkocht
Anders nog iets (neringdoenden en bedrijven).....	€ 2,25
Dr. Aris Graftdijk, Photographie.....	€ 11,35
Herberg De Zwaan.....	€ 15,90
Onder ons gezeed.....	uitverkocht
Het verhaal van de dijk.....	€ 7,95
Hoekte Doeme?.....	€ 7,95
DVD dorpsfilm 195.....	€ 7,50
Hardinxveld-Giessendam in de jaren 50 (nog te koop in Museum De Koperen Knop).....	€ 15,00
Gekleed in de Waard.....	€ 17,50

150 UITGAVEN VAN DE STICHTING DORPSBEHOUD

Van boodschappen doen naar winkelen.....	€ 2,25
Heggen en Steggen (tweede druk).....	€ 7,95

ALLE UITGAVEN ZIJN, TENZIJ UITVERKOCHT, VERKRIJGBAAR OP DE VOLGENDE ADRESSEN:

Historisch Informatie Centrum, Peulenstraat 243, elke zaterdagmorgen van 10.00-12.00 uur.
 IJzerwinkel van de heer Coenraads, Buurt 6, Boven-Hardinxveld, tijdens openingstijden winkel.
 Secretariaat Historische Vereniging, Buitendams 77, maandag t/m vrijdag
 Museum De Koperen Knop, dinsdag- t/m vrijdagmiddag 13.00-17.00 uur, zaterdag van 11.00- 17.00 uur.

HISTORISCHE VERENIGING
HARDINXVELD-GIESSENDAM

JAARGANG 33 NUMMER 1